

12
Biblioteca
ASTRA, Sibiu

92 *
P.C.N.
05

T-251

DE
VANITATE
CONSILIORUM
LIBER UNUS,
IN QUO
VANITAS
VERITAS

Coventry. ET vicinij 1823

Free Press

RERUM HUMANARUM

Politicis, & Moralibus Rationi-
nibus clare demonstratur,
& dialogice exhibetur;

AUCTORE

STANISLAO LUBOMIRSKY,
REGNI POLONIÆ MARESCHALLO.

Juxta Editionem Lipsiensem de Anno
MDCXCII.

CLAUDIOPOLI Reimpressum
MDCCLXXXV.

69
3440

Herodotus Lib. VII.

SVadeo tibi Rex, bene deliberare, in quo maximum est lucrum. Nam etiam si aliter accidat: nihilominus tamen bene consultum est, & superavit fortuna Consilium. Qui vero male Consilium cepit, si fortuna ei arrisit, ille est quidem voti sui compos; sed nihilo secius male consultum est.

Comes JOANNES LAZAR, L.
Baro de Gyalakuta, Sacrae Cæsa-
reo Regiæ & Apostolicæ Majesta-
tis Camerarius, a Genitore suo
Excellentissimo ac Illustrissimo quon-
dam Comite æque JOANNE LA-
ZAR Libero Barone de Gyalaku-
ta, Camerario intimo, Status &
Excelsi in Transylvania Gubernii
Regii Consiliario utrobique actu-
ali intimo, Inclitorum Magni Prin-
cipatus Transylvaniæ, Trium Na-
tionum Status & Ordinum dignis-
simo Præsidente hæcce VERITATIS
monitore, & consultore, VANI-
TATISQUE prosriptore Libro An-
no 1772. dum iter Viennense ado-
lescens 18 vum ætatis annum a-
gens, ingrederetur, donatus, E-
undem

undem Librum, nunc dum veritatis optima consilia vanitatum argutiis obfuscantur, veritatemque cognoscere difficile factum est, pro cuiusvis monitore infallibili atque exactissimo propriis impensis reimprimi fecit, charisque sibi in Patria concivibus donavit, & distribuit, ex animo vovens, ut chara sibi Patria utiles ex illo fructus hauriat. *Claudiopoli* durantibus publicis Regni Comitibus Die 15-ta Februarii Anno Domini Millesimo septingentesimo, nonagesimo quinto.

Comes JOANNES LAZAR

T. Vinze Peter urach,
„ajandékozatott.

APPROBATIO.

VERITATI testimonium perhibiturus
VANITATEMQUE consilio proscripturus,
 Magnus ipse magni consilii
 Angelus advenisti; utpote inconcussæ
 Fidei Orthodoxæ veritati, Patriæ integritati,
 legum, Libertatisque Poloniæ indemnitati
 consulere volens. Fluenta hæc eloquiorum tuorum
 sera mirabitur Posteritas, dum quot arcana
 rerum leget Consilia, tot sapientissimorum
 agendorum omittendorumque numerabit
 oracula. Nec mirum! Gentilitius Tuus
Srzeniawa, igneus rapidusque Fluvius
 limpidißimos sanorum consiliorum
 dimanat fontes, quibus hinc vanitatem
 obruendo proterit, inde veritatem irrigando
 in cordibus Procerum conservat. Quod ex
 animi sui sententia vovet, ac ut typis
 mandetur concedit, Varsoviæ die 14. Januarii 1700.

NICOLAUS SWIEICKI,
 Episcopus Posnaniensis.

Reimprimatur Claudiopoli, Die 17. ma-
 Febr. 1795. C. JOAN. NEP. ESZTER.
 HAZI. m. p.

I N D E X
CONSULTATIONUM.

- C**ONSULTATIO I. De Consilio,
& Consiliariis.
- CONSULTATIO II. De ferendis Lo-
gibus, & Statutis.
- CONSULTATIO III. De Discordiis
Civilibus, & Unione animorum,
- CONSULTATIO IV. De Fæderibus,
& Colligationibus.
- CONSULTATIO. V. De Legatis, &
Legationibus.
- CONSULTATIO VI. De Titulis dan-
dis, & negotiis Cancellariæ.
- CONSULTATIO VII. De Promotio-
nibus, & Distributione Vacantiarum.
- CONSULTATIO VIII. De Feudis
dandis & investituris.
- CONSULTATIO. IX. De modo excu-
sandi se ab importunis Postulatis.
- CONSULTATIO X. De non omit-
tendis occasionibus rerum
- CONSULTATIO XI. De tempore in-
dicendorum Comitiorum Regni.
- CONSULTATIO XII. De Congressi-
bus particularibus Provinciarum,
vulgo Comitiolis assignandis, &
Ordine illorum.

- 7
- CONSULTATIO XIII. De Comitibus
Ordinum generalibus.
- CONSULTATIO XIV. De Consilio
post-Comitali.
- CONSULTATIO XV. De Commissionibus
instituendis.
- CONSULTATIO XVI. De Contributionibus
exigendis.
- CONSULTATIO XVII. De ærario,
& ejus ordinatione.
- CONSULTATIO XVIII. De Causis,
& Præparamentis ad bellum.
- CONSULTATIO XIX. De formando
Exercitu.
- CONSULTATIO XX. De fortificationibus
Locorum.
- CONSULTATIO XXI. De inchoatione
Belli offensivi, & diversis ca-
sibus bellandi, Consiliisque Bellicis.
- CONSULTATIO. XXII. De Causis
Pacis, & Tractatu ejusdem.
- CONSULTATIO XXIII. De accep-
tanda Mediatione Pacis, & cir-
cumstantiis in ea necessariis.
- CONSULTATIO XXIV. De Tracta-
tu Pacis, & conclusione utili &
proficua.
- CONSULTATIO XXV. De Status regi-
mine tempore Pacis, & ordina-
tione rerum necessaria.

CONSULTATIO PRIMA

De Consilio, & Consiliariis.
I.

VANITAS. *Pulcherrima omnium,
& maxime Principi necessaria res
est, Consilium.*

VERITAS. Fateor: si sciat va-
ticipinari, quod nam succedet.

II. **VAN.** *Ego valde amo Consilium.*

VER. Non primus es, qui illud
tam laudabiliter adamasti. Ego mul-
tos scio, qui amore Consilii Im-
perium perdiderunt.

III. **VAN.** *Consilium me salvabit.*

VER. Sicut infirmum multi Me-
dici, qui in maximo Consilii sui
fervore, de morte ægroti exactis-
simum nuncium acceperunt.

IV. **VAN.** *Sed bonos Consiliarios
mihî eligam.*

VER. Fortasse ex Metoposco-
pia, vel Chiromantia cognoscentur.

W. VAN. *Sed eligam mihi Consiliarios probatos.*

VER. Tardum experimentum, velox periculum sat sero disces, ex cujus Consilio pereundum tibi erat.

VI. VAN. *Ego tamen Consilium mihi formabo.*

VER. O! quam anceps illud erit. Si ex Senibus? tardum, timidum, & irresolutum. Si ex juvenibus? præceps, impatiens, & raro solidum. Si autem ex Doctis? multiloquum, & pertinacissimum. Si ex indoctis? leve, incautum & impracticabile. Si ex divitibus? contumax & licentiosum. Si ex egenis? interessatum & corruptibile. Si ex Domesticis? adulatorium & servile. Si ex extraneis? minus partiale, & inde raro fidele. Si ex multis? longum, confusum, varium; Si ex paucis? vix plenum, & semper aliquid desiderans. O quam arti-

ficiofissima rerum innodamenta! o quam sapientissima intenebramenta Veritatis! o quam elaboratissima negotiorum impedimenta!

VII. VAN. *Sed, ex multis sensibus, unum bonum eligam.*

VER. Utinam satius ex uno bono, multum; audivimus Sapientissimos quosque, quam multis pauca complexi sunt.

VIII. VAN. *In arduis & difficilissimis rebus requiram multos, & quidem prudentissimos Consiliarios.*

VER. Require potius duos tantum, & simplicissimos; occasionem & necessitatem. Brevissima tibi dicent, & facillime; & quidem plura ac utiliora; quam strepitus multorum sermonum, inter se diu dissidentium.

IX. VAN. *Ecce jam Consilium mihi formavi: o quam dignissimi viri! o quam optimi Consiliarii*

VER.

V E R. Erunt mox indignissimi, si veridici vel infelices; pessimi, si mali harusspices.

X. V A N. *Quot sententias, tot audiam oracula.*

V E R. Imo verius, quot Oracula, tot ænigmata; quæ non nisi post eventum intelligentur, cum illa jam corrigere non poteris. Interim tamen auscultabis, ac percipies frugalissimos omnium expensarum Patres, præterquam Temporis; videbis accuratissime oscitantes, tussitantes, dormitantes; audies, & obstetricaberis difficillimos oris partus, sermones sensusque remotissimos; nihilque intensius somniantes, quam ne intelligantur. Dolebis materias incestuosissime tractatas, nec exempla aut sententias ad rem, sed miseram rem ad sententias & exempla violenter adductam. Sedebis in officina, in qua omnibus aliis rebus intensi-

A

ssime

ssime studebitur, præterquam Ma-
 teriæ; oblectaberis Romanorum
 antiquitatibus, Græcorum argutiis,
 Spartanorum moribus, hisque o-
 mnibus ad satietatem imbutus, &
 abundantissime satisfactus hoc u-
 num tandem optimum, ac tibi sa-
 luberrimum prudentissime conclu-
 des, ut quantotius omnes desinant.
 XI. VAN. *Ego tamen consulam.*

VER. Consule tecum potius, an
 consulere debeas. Plerique rem
 optimam, quæ sine Consilio meli-
 us subsistere poterat, in Consilio
 destruxerunt. Cæsar in consilio
 periit; Pompejus Consilio Ptolomæi
 proditus, mortem habuit; A-
 lexander Consilio Philippi vene-
 num hausit; Roma cum Consilio
 Saguntum perdidit; Annibal ex
 Consilio Exercitum amisit. Sed
 quid vetera? Hispania propter
 Consilia Hollandiam cessit. Ne-
 apolis, Cyprus, Sicilia, per Con-
 filia

filia ad alienos Reges transiere. Hetruria consulendo libertatem amisit, & Uladislaus Quartus Rex Poloniae, nonne maximos Sacri belli apparatus consulendo dele- vit? Et quid pluribus opus exem- plis?

XII. VAN. *Ego jam consilium con- vocavi.*

VER. Gratulor consummatissi- mum fastidium, exactissimam tem- poris jacturam, secretissimum nihil.

XIII. VAN. *Ecce Camera Con- filii.*

VER. Video potentissimæ a- quilæ exquisitissimam caveam.

XIV. VAN. *Jam Consilium in- cipio.*

VER. Incipe feliciter hanc in- certissimam artem Divinatoriam, sed magis ut animos hominum nos- cas, quam ut veritatem discas.

XV. VAN. *Claude fores, ne se- cretum efferatur.*

A 2.

VER.

44 *De ferendis Legibus*

VER. Claude potius aures Uxoribus, Amasiis, concubinis, nec non confidentissimis Aulæ parasitis & intriconibus.

CONSULTATIO
SECUNDA.

De ferendis Legibus &
Statutis.

I.

VAN. *Imprimis formabo mihi
Leges..*

VER. Forma simul & homines.
Facilius enim est præcepta dare,
quam mores.

II. VAN. *Sine Legibus Respu-
lica stare non potest.*

VER. Minus stabit, si illis ob-
bruetur.

III. VAN. *Qui non vetat pec-
care, cum possit, jubet.*

VER. Imo sæpius docet, qui
nimium vetat.

IV.

VI. VAN. *Ideo feram Leges, ut
sciant quae sint vetita.*

VER. Utinam satius nescirent;
multi inhibendo Jus peccandi de-
derunt. Vetando, multi docuere vi-
tanda. Desine (crede mihi) vitia
irritare vetando.

V. VAN. *Sed faciam Leges u-
tiles Et necessarias.*

VER. Fortasse potius diceres
fraudes veritatis, aucupia homi-
num, lucra interpretum, retia Ju-
dicum, speciosissima flagella Vir-
tutis, honestissimas catenas liber-
tatis. Quotusne Leges formando
virtutem respexit? se ipsum ne-
glexit, Rempublicam cogitavit.

VI. VAN. *Scribam Leges varias.*

VER. Vellem scire, quales.
Nam si arduas; nemo illas viola-
bit, sed omnes; Si faciles, sine
lege facient.

VII. VAN. *Formabo Leges
multas, variis casibus servintes.*

VER. Circumspectior eris Moyse, felicior Deo, qui decem tantum Præcepta dedit hominibus tam necessaria, quibus paucissimi vix obediunt; Tu vero millenis Legibus tuis prætendis, ut unanimiter omnes obtemperent, faciliora erunt hominibus flagitia, quam Leges. Minus arduum erit leges contemnere, quam discere. Formabis tibi Sinense Alphabetum, ex triginta millibus literarum compositum, sapientissima obstacula virtutis. Tales leges timebunt omnes, sed magis, ne illas legant, quam ne transgrediantur. Tempus, quod dabis Legibus, eripies Virtutibus. Florescent Jura, marcescent homines, dum omnes non facienda tantum cogitabunt, nemo agenda.

VIII. VAN. *Statuam Leges contra ambitiosos, ne possint ambitu turbare Rempublicam.*

VER.

VER. Ambitum non claudes,
rixas aperies, crescet Civium con-
tentio, non cessabit ambitio: Ig-
nem conto fodies, flammam folle
non sedabis, contra ventos vela
facies, non dediscent omnes cupe-
re, discent irasci. Fræna ambien-
tibus non impones; Expones
Rempublicam; palam facies, qui-
bus coercendis impar sis. Cæsar
Romanis non imperavisset, nisi de
ambitu fuisset vexatus. Pompejo
Regnum debet, quod ambitum e-
jus patefecerit, quod potentiam
laceffiverit. Nec ideo & ip-
se æquior in Rempublicam fuit,
quod Cæsari secrete & cum pudore
ambienti palam & sine pudore
verius invidit, quam obstitit. Ne-
mo enim, nisi magis ambiens, de
ambiente conqueritur; ambient
omnes, ut nemo.

IX. VAN. *Legem faciam, ut
Magistratus non sint perpetui.*

VER. Quod diutius non poterunt, facient sæpius & citius. Vebis, ne rapinas differant in annos, admonebis, ut exerceant in horas. Nulla potestas gravior est populis, quam quæ metuit desinere. Brevi fortunæ moderari difficilimum est. Plato in Republica perpetuos Magistratus esse debere decrevit. Deus Judices populo suo electo ad vitales & immutabiles præposuit. Nihil enim iniquius est, quam justitiam vel Curam Rerumpublicarum, quæ stabilissima esse debent, continuis Magistratum mutationibus agitari. Quis exculturus est fideliter agrum pro vere, quem hyeme resignaturus sit? aut quis equum saginaverit multo labore, qui alium vehat, & forte adhuc sibi æmulum vel hostem? Nemo amat quod gessit, quia justum fuit, sed quia suum. Ergo Provincia
semper

semper exercebitur ab inchoantibus? nunquam a consumatis? Nemo tractabit Rem publicam ut suam, semper ut alienam? Continuo fluctuabit Regnum inter cupidos & imperitos? ac inter tot varios, multosque denuo errantes; nec illud solum restabit populo dulce solatium damnorum, posse habere unum, quem accusent. Et quod maximum: unius virtutes facilius Respublica præmiabitur, quam multorum castigabit flagitia, facilius unius implebit cupiditatem: quam sufficiet vicissim sibi concessæ avaritiæ.

X. VAN. *Uno verbo, colligam
Leges exactissimas, ut nihil
desit, cui obedire possint.*

VER. *Breviorem te viam docebo: Jube quod cupis, ut vitent; veta quod volueris, ut faciant.*

CONSULTATIO
TERTIA.

De Discordiis Civilibus,
& Unione animorum.

I.

VANITAS. *Discordes sunt in Republica Civium animi.*

VERITAS. Male est, si boni; si mali. Discordia malorum, securitas est honorum. Boni diu discordes, Mali diu concordes esse non possunt. Ad quid igitur allaboras circa primum, quod per se fiet, circa vero alterum, quod impossibile est, ut fiat.

II. **VAN.** *Sed discordiis corrumpet Respublica.*

VER. Plura desidiosa concordia perierunt. Discordia Elemento-

to-

torum mundi vitæque est harmonia. Tunc, plane interire mundum necesse erit, cum ad æqualem quietem omnia devenerint. Non minus damnosa est Navigatori nimia malacia, quam tempestas. Non progreditur navis sine ventis, sed gubernatoris prudentia novit ex ventorum varietate vela moderari.

III. VAN. *Ego volo discordias componere.*

VER. Video, quod velis aquas cum flammis conjungere in unum, aëra sine nubilis, nubes sine tonitru, esse desideras.

IV. VAN. *Ubi concordēs fecero Cives, juvabunt Consilio Rempublicam.*

VER. Respuent concordiam, quibus utilior fuit discordia, quam Respublica. Difficile est inter Honestum & utile medium invenire.

V. VAN. *Ego tamen curabo,
ut sint amici, qui erant di-
scordes.*

VER. Cura potius, ut virtuti
sint amici, tunc erunt & inter se.
Constringe prius animos, ut sine
Virtutis amicitias colant, non spe
utilitatis. Quomodo concordem fa-
cies, quorum cupiditatibus longa
spe materiam præbuisi ad invi-
dendum: majoris discordiam ces-
sare facit, servitus aliena: mino-
ris, æqualitas. Difficile est men-
tibus diu ad discordiam edoctis
æquale pondus dare: Tu autem
studuisti multo temporis spatio di-
scordes habere, quos in momen-
tū concordem reddere adlaboras.
Revolve, quibus dedisti alimenta
superbiæ honoribus, qui in suo
gradu stare poterant concordem,
quibus innata mediocritas mode-
rationem dedit, abstulit potentia;
Diuturnis vitiis depravatos animos,

&

& longa mutatione conditionis deformes, ac inde inter se difformes, in vanum transformare studeas. Qui multis fortunæ erroribus diu ab amicitia defueverunt, impossibile est in puncto amicos fieri. Tolle prius occasiones cupiditatum, & auferes instrumenta rixarum.

VI, VAN. *Componam discordias, ne turbentur Consilia.*

VER. Si inter se non concordabunt, fac saltem, ut tecum concordent: qui erunt iidem uni tertio, erunt iidem & inter se; si prius amicos non feceris tibi, quomodo illos amicos aliis te facturum speras? si te vere amaverint, & tuum Consilium non turbabunt, quod tu amas, etiam si inter se dissentiant.

VII. VAN. *Utar variis & potentissimis mediis ad reconciliandos animos.*

A 7

VER.

VER. Vellem scire quibus? si spe, periculosum est. Longa spes docet errare; delusa, odisse. Si promissis? dubium est; oculatas habent manus, non nisi quod vident, credunt. Si metu? potentes facies calcitrare, debiles desperare,

VIII. VAN. *Ego tamen concordiam persuadebo.*

VER. Bene suadebis, si ab illis amaberis. Nulla potentior est persuasio, quam si ille, qui suadet, amatur. Primo cura; ut ipse ameris, deinde alios amicitiam doce.

CONSULTATIO.

QUARTA.

De Foederibus, et Colligationibus.

I.

VANITAS. *Cum Principe vicino & amico foedus sanciam, & in colligationem intrabo.*

VE.

VERITAS. Cogita statim, quomodo & exeas. Multi potentiores amicos nacti, in servitutem regnum tradiderunt.

II. VAN. *Sed contra hostem opus mihi est fœderato Principe.*

VER. Si debilis erit, in periculum secum trahet. Si fortis, habebis cui servias, qui liber eras; antequam hostem vincas, novum inimicum expecta. Multi, quibus deerat inimicus, ab amicis oppressi sunt.

III. VAN. *Sed formabo conditiones fœderis.*

VER. Dic potius, Lapidem offensionis, occasiones exprobrationis, causas mali, quas incautus tibi scripsisti: Si vinces; habebis iniquum tecum divisorem prædarum: si perdes! audies accusatorem sine auxilio, et postquam cum inimico finem feceris, incipies ri-

xas cum amico: revolves articulos pactorum, unde plus colliges. quantum ignarus erraveris, quam quantum Victor possederis.

CONSULTATIO
QUINTA.

De Legatis & Legationibus.
I.

VANITAS. *Deliberandum mihi est, an mittere debeam Legationem ad principem amicum.*

VERITAS. Facilius tibi erit invenire Legatum, quam amicum.

II. VAN. *Ideo etiam mittam Legatum, ut me certiores faciat, & exploret amicitiam istius Principis.*

VER. Ego autem metuo, ne iste explorator prior exploretur. Segnius observatur Domesticus, quam hospes. Facilius cognoscitur a multis oculis unus, quam
ab

ab uno oculo omnes, remo accuratius cernitur, quam qui expectatur.

III. VAN. *Sed mittam virum prudentem, & eloquentem Oratorem.*

VER. Vellem scire, quibus in negotiis. Si enim serviet voluntati illius, ad quem missus est, audietur & laudabitur. Si vero petet auxilium, non erit Orator, sed Morator. Prius enim inimicus veniet, quam Orator ab amico audiatur.

IV. VAN. *Sed qualibet Septimana mihi scribet de successu rerum.*

VER. Non dubito, quod multa ab illo leges, sed pæuca colliges. Multa scribet incerta, plura affectata, plurima perplexa; si tarde nunciabit; segnem experieris. Si cito: mendacem. Multi gravissimi Virorum per velocissimum

mum Nuntium longissima mendacia scripserunt. Plurimi Virorum capacissimi, adhuc non certa scribere metuentes, jam tarda & inutilia nuntiaverunt. In utroque ergo imperfectum informatorem habebis.

V. VAN. *Sed multa prudentia & dexteritate sua persuadabit, & negotia perficiet.*

V E R. Sat tum temporis prudens erit, si ante infectas res tempestive redierit. At si prudentiam ejus ex multitudine Litterarum mensurabis, tu imprudens, ille felix, quod nihil agendo plura tibi, quam illi, ad quem missus est, persuadebit. Tunc secure in laudem Oratoris tui exclamare poteris; o virum sapientem! qui tam exacte nihil fecit. Interim tamen accipies ab illo diffusissimas scripturas, quæ plus negotii tibi dabunt, quam dicent. Scribet occultis notis, res sine clave
aper-

apertas, erisque ab illo optime rebus imbutus, pessime satisfactus. Leges multa folia, paucos fructus, plus cogitabit, quo gradu sedeat, quam quo negotium tuum hæreat. Omnes Epistolarum ejus parentheses divagabuntur circa Laudes diligentiae suæ, omnes periodi terminabuntur in Spe & difficultate, pessimis expectantium scopulis. Vela tamen ventis implebuntur ante naufragium; expediatur tandem cognita post longam moram Fortuna tua, quæ si bona fuerit, auxilium tibi declarabitur, quo jam opus non habebis, proprio successu contentus, & gratias ages; si vero mala, opem habebis tardam, & importunam, quæ te implicabit potius, quam juvabit, dabiturque tibi esca, ut capiare.

VI. V A N. *Ego tamen spero, quod Legatus portabit mihi multa utilia.*

V E R. Nihil tibi poterit utilis portare, quam Doctrinam caute fidendi. Portabit & literas responsorias, titulis plenas, & effectu vacuas: in quibus apud te dexteritas Legati commendabitur. Et juste: quia illi utilior fuit, quam tibi. Rogaberisque ut talem semper mittas.

VII. V A N. *Ego tamen Legatum mittam.*

V E R. Discedat feliciter ad hanc Scholam, ut ibi discat illud, quod Evangelium negat: Quomodo duobus dominis servire.

VIII. V A N. *Quid ergo faciam, si Legatum non misero?*

V E R. Mitte potius ad illum famam potentiae tuae, exercitus semper parati & bellicosi, praeparamentorum sufficientium, certitudinem

dinem roboris, terrorem tui; & non erit tibi opus expedire Legatum, quia alii Legatos ad te mittent. Ita non aliena expectabis responsa, sed dabis tua.

CONSULTATIO

S E X T A.

De Titulis dandis, & negotiis Cancellariæ.

I.

VANITAS. *Qualem dabo titulum huic Principi, nondum apud me determinavi.*

VERITAS. Da illi: Jovi, Optimo, Maximo; dummodo faciat, quod tibi interest. Nil refert tibi cogitare, quomodo illum appelles, sed quomodo ab illo, quod petis, obtineas.

II.

II. V A N. *Nolo illi dare plusquam illi competit.*

V E R. Non considera id, quod illi competit, sed quod tu ab illo petis: si ab illo rem postulas, quomodo illi verbum recusare potes?

III. V A N. *Vellem scire, quo titulo illum tractent alii Principes.*

V E R. Antequam invenies titulum, perdes amicum: & si malum inveneris & incompetentem titulum, pariter offendes: mensurabis umbram, ponderabis fumum, & negotium cum illo, quo tibi maxime opus est, omittes.

IV. V A N. *Jam fortasse illi dabo titulum serenitatis.*

V E R. Si illi hoc dederis, similis eris Deo, qui petitur ab hominibus: dona nobis serenitatem.

V. VAN. *Satis credo erit, si me ad illum subscripsero, verus, vel bonus frater.*

VER. Optime & justissime. Multi enim sunt falsi fratres, multi mali: Idem fortasse esset, si uno verbo subscriberes: rarus frater. Quia boni & veri rarissimi sunt in Orbe.

VI. VAN. *Ita credo satis erit.*

VER. Etiam si non erit satis, fac ut satisfiat. Nemo amicorum discretius prætendit, quam qui verba exigit. Horum parsimonia semper inutilis est; liberalitas multum valet. Memini quadam vice, cum Consilarii Camerae cujusdam Regni, quorum mihi intererat, offensos se putarent, quod titulum Excelsæ Camerae illis non dedissem; dolui, & promisi me illis semper imposterum scripturum: o gloriosa Camera, Excelsa super sydera. Felix est ille nimium
Phar-

Pharmacopola verborum, qui amicis decem uncias valentibus, centum verbosi honoris libras dare potest.

CONSULTATIO

SEPTIMA.

De Promotionibus & Distributione Vacantiarum.

I.

VANITAS. *Vacat dignitas.*

VERITAS. Non dubito; pauci enim sunt digni.

II. **VAN.** *Ideo cogito & delibero, cui illam conferam.*

VER. Si diu cogitabis, concitabis multos, priusquam unum obligabis. Si vero breviter, facile errabis. Utrumque ergo tibi cavendum est. Et sicut in mari metuendæ sunt multæ procellæ, ita in
 statu

statu spes multorum. Sæpe deteriora sunt diu sperantium, quam breviter desperantium ingenia.

III. V A N. *Habeo jam in pectore Virum dignum, cui conferam hoc Officium.*

V E R. Credo, quia scis, quem habeas in pectore, sed nescis quid ille habeat. Multos melius indicavit Officium, quam natura. Plures clarius vitia, quam oculi.

IV, V A N. *Sum certus, quod in electione non me fallam; quia optime novi subjectum.*

V E R. Bene facies, si nosti; sed si ille te prius cognovit, non tu te falles, sed ille te fallat.

V. V A N. *Assecuro, quod est Vir prudens.*

V E R. Non potes dicere, quod sit, sed quod possit esse. A posse ad esse longissima distantia est. Sæpe qui ante Officium apparuerunt

B,

runt

runt prudentes, disparuerunt in Oficio; alii infelices, pro imprudentibus vii sunt. Quosdam fortuna stultos fecit, & quosdam sapientes.

VI. VAN. *Uno verbo, hic Vir multum mihi placet.*

VER. Multis obfuit, displicuisse Principibus; plurimis, nimium placuisse.

VII. VAN. *Sed ille Vir est probus.*

VER. Mallem, si diceres, probatus. Si illum laudas, antequam illi contuleris, nimis tempetive. Si vituperas, postquam evexeris, nimium tarde. Ita difficile cognoscuntur hominum ingenia, ut nunc facilius sit vias astrorum investigare, quæ remotissima a nobis sunt, quam vicinissimas hominum. Probitati nullus est locus in rebus, quæ ex successu probantur; erit mox improbus, si male successerint.

VIII.

VIII. VAN. *Sed est vir constans
in rebus.*

VER. Ubi vidisti Nautam sapi-
entem ad unum semper ventum
vela vertere? Tempestati paren-
dum est, non resistendum, nisi
velis rem constantissime perdere:
& ille etiam si sit constantissimus, non
voluntarie fiet non constans, sed
necessario; & si constantiam nimi-
um contra rationem Status manu-
tenere voluerit, jam non constans,
sed pertinax vocabitur: nihilque
illi restabit, quam ut amore con-
stantiæ miserimus dicatur; erit-
que in sua constantia sibi glorio-
sus, & tibi perniciosus.

IX. VAN. *Ideo illi conferam
hoc officium, quia est Vir ma-
gnæ autoritatis*

VER. Optarem tibi, ut potius
esset magnæ fidelitatis; pauci sunt,
qui autoritatem ab ambitione sci-
unt discernere, nisi forte autori-
tatem

tatem in eo præsumant, ut omnium rerum autores soli esse velint, & optimorum Consiliorum (quorum non ipsi autores) inimici: Talem autem auctoritatem nollem illum habere.

X. VAN. *Cui ergo conferam, quia hunc solum scio optimum esse.*

VER. Optimum illum esse putare potes, scire non potes: solum vero illum esse, nec similem habere, idem est, quod pessimum fieri. Hoc tibi ipsum metuendum est, ne solus sit talis, quales esse debent plures. Hoc igitur illi obest, quia non habet parem. Et quod tibi periculosius est, non patietur habere. Unde prius quære illi similem, si inveneris, confer; si non, da alteri, qui alios sibi pares, vel saltem unum parem habeat. Ut homines tuto
eli-

eligas, opponere naturam naturæ, virtutem virtuti, potestatem potestati

---

CONSULTATIO.

OCTAVA.

De Feudis dandis & Investituris.

I.

VANITAS. *Erigam Feudum ex Provincia remota, quam commode tenere ipse non possum.*

VERITAS. *Eriges cristas Amicis & Vicinis, aperies oculos inimicis, seminabis tibi bellum, ex terra deserta nasciturum, quando minime speraveris.*

II. **VAN.** *Uno verbo, installabo & faciam ibi Principem Feudatarium.*

VER. *Facies Vicinis pulcherrimum scopum, ad quem omnes jactu-*

jaculentur; aperies portam Labyrintho, & eris Theseus inimicis tuis ostendens, per quod filum ad te perveniant.

III. V A N. *In summa, habebo sub me Principem Feudatarium.*

V E R. Metue statim, ne possit esse supra te, vel alii supra illum; & scabellum fiat illorum, qui ad te ascendant. Si erit fortis, poteris habere inimicum, si debilis, non poteris habere auxiliatorem.

IV. V A N. *Mittam illi hoc vexillum, in signum obedientiæ & dependentiæ a me.*

V E R. Non dubito, quod illi gratissimum erit, quia illud servabit exactius in Archivo, quam conditiones tuas in corde, continuo de te cogitabit, sed magis quomodo a te liberetur, quam quomodo confinia tua liberet ab incursionibus.

V. VAN. *Sed ego observabo eum,
& cautus ero.*

VER. Importunissimam occupationem ipse tibi parabis, ut habeas aliquem, a quo caveas; hucusque timuisti inimicos, nunc timebis & amicum. Salubrius tibi erat, ex ista terra, quam dubiose & periculose armasti, desertum fecisse, quod per difficultatem transitus, commeatum penuriam, inimicum amovisset; quam parare hostibus tuis vicinis horreum perpetuum, quod semper defendere tenearis: ut illos tibi ex remotis hostibus viciniore reddas. Habebis semper expensas, ac pericula semper cogitabis, ut pro illo promptas teneas suppetias. Si illum juvabis, bellum tibi parabis; si non, vel inimico cedes, vel neutralem facies. Qui justissimus erit gradus tibi minime obediendi, vel sine te cum hoste transigendi. Si

eventus illi bene successerit, tu illi potius fies obediens. Si male: eritis ambo hostibus, habebisque fidelem socium, cum quo simul pereas, vel infidelem, qui in malum tuum crescat. Revolve miserrimas Feudorum, Transylvaniam, Valachiam, Moldaviam, Neapolim, & alia Europæ Regna, quæ te meminisse juvabit.

VI. VAN. *Jam deliberavi & concludo, quod Feudum hoc erigam, & creabo Feudatarium Principem.*

VER. Erige feliciter & gloriose hanc scholam pro inimicis tibi nocendi, & crea hunc Ludimagistrum, cum quo tibi perfectissime nocere exerceantur, vel illum doceant.

CON-

CONSULTATIO.

NONA.

De modo excusandi se ab
importunis Postulatis.

I.

VANITAS. *Invenire modum non
possum, quomodo me excu-
sem ab importunis postulatis,
quæ mihi adferentur.*

VER. Excusationem a te mere-
tur, qui inimicus est: qui amicus,
ipse te excusabit.

II. VAN. *Sed nescio adhuc præ-
cise, quid a me petet.*

VER. Qualecunque est, quod
a te petet, jam scimus, quomo-
do illi concedes, sed nescimus,
quomodo illi neges.

III. VAN. *Inveniam tamen mo-
dum, quomodo me excusem.*

VER. Potius prævenias illum
rogando, ut si negaverit, non te
B 5 excu-

excuses, sed illum accuses; ut in hac postulatorum lucta prior sis, qui petitozem vincas. Prius cura, ut ille tibi recuset, quod non vis, quo æquius illi neges, quod ille vult.

IV. VAN. *Sed timeo perdere amicum, si negavero.*

VER. Tantundem, imo vilius perdes, si nolens concefferis; quod negare non potes, da prius quam petat, pulcherrime donabis quam concedes. Gloriosius est lucrari amicum, quam servare; multis præstabis, si illi, per quem multi obligantur.

V. VAN. *Fingam me impeditum esse, ut subterfugiam occasionem petendi.*

VER. Prius cogita de modo, quomodo hoc figmentum tuum non cognoscat. Bis offendes, & fingendo & negando, ingeniosissime non effugies & fugies ignomini-

miniosissime, sicut illi, qui solent ex certamine, hoste nondum viso.

VI. VAN. *Fortasse petet a me aliquod beneficium, vel pro se, vel pro amico.*

V E R. Non hoc metuendum est tibi, sed ne veniat tertius & quartus, qui a te idem petat; expectabisque modum in uno, quomodo multos offendas. Si eligis dare, da cito; Si debes, da libenter.

VII. VAN. *Aut petet a me auxilium contra inimicum.*

V E R. In hoc puncto facillima tibi erit resolutio. Quia si non habes copias ad succurrendum, sine offensa negabis. Quia nemo dat, quod non habet. Si habebis, quarum non indigeas, nihil optatius tibi erit, & commodius, quam militem tuum in aliena terra alere: utrumque opportune facies, vel negabis sine illius offensa, vel concedes sine tuo damno. Si vero indige-

digebis, tanto facilius te excusabit
necessitas tua.

VIII. VAN. *Potest etiam fieri,
quod petet a me instantiam ad
aliquem Principem pro se, vel
amico.*

VER. Hoc utinam tantum, quod
omnium felicissimum est, semper
instare, & nihil præstare, sic reddes
meritissime talionem alteri, sicut
alii ad te institerunt, & tu instabis:
semper felix in eo, quod etiam ni-
hil efficiendo obligabis: In hoc
puncto nolim, ut te a Postulatore
abscondas.

IX. VAN. *Sed si petet a me succur-
sum pecuniarium.*

VER. Terror ad vocem tam
inexpectati periculi. In hoc casu
optarem, te habere ad omnes au-
las perspicacissimos exploratores,
qui auritas excubias pro te agant:
ut quam celerrimo nuntio præmo-
nitus, quam citissime ad talem pri-

or expedias, & pecuniam ab illo petas. Alias enim, si te cum tali postulato infaustissime quispiam prævenerit, necessitatem inculabis, non voluntatem: inopiam, non parsimoniam; thesaurum, non animum: & quam promptissime Legatum expedies, quam humanissimis literis felicissimos successus exoptando; erisque verbis pro nummis liberalis: & si illi bene sine tua ope pecuniaria res successerint, gratulaberis ex corde rem bene paractam, vel victoriam partam, & cum triumpho bis Diis ages gratias. Primo, quod Vicinus tuus victor extiterit; Secundo, quod sine ararii tui dispendio tam præclaras illi Lauros Dii concesserint.

X. VAN. *Adhuc unam rem suspicor, ne me roget pro quodam Adversario meo, qui me*

graviter offendit, ut illi parcam.

VER. Et quid inde; hoc nihil præclarius, quod a te petet. Quia ea re obligabis amicum, ad quam te virtus obligat. Principem te esse scito, cujus fors ea est, ut tres literas P.P.P, semper ante oculos pro Symbolo habeat, ut discat, Prodesse, Pati, Parcere. Hæc enim est Principum Condicio.

CONSULTATIO.

DECIMA.

De non omittendis occasio-
nibus rerum.

I.

VANITAS. *Multæ occasiones mihi præsentantur, quas nollem omittere.*

VER. Divinatorem erga te esse

se oportet, quam prius arripere tibi melius & tutius fit. Multi capiendo occasiones, capti sunt ab occasiōibus. Optarem, ut in hoc occasiōum labyrintho, unam eligas, ne a multis confusus erres. Quandoque satius est occasiones habere nullas, quam multas. Sæpe occasiones quærendo, invenimus casum, aliquando bono nostro omittimus.

II. VAN. *Sed timeo, ne fugiant mihi tam bonæ occasiones rerum.*

VER. Cogita bene prius, ne tales capias, a quibus fugere non poteris, cum volueris. Securiores sunt illi, qui faciunt sibi occasiōem, quam quos sibi faciat occasio. Cave, ne credens occasiōem esse tuam, incidas in alienam. Occasiones scito esse tanquam lapides, qui colliguntur aliquando, ut struant, aliquando ut obru-

obruant. Aliæ occasiones veniunt, aliæ porriguntur. Quas fortuna offert, dubiæ sunt; quas homines, suspectæ. Multæ falsæ sunt, aliæ cognoscuntur auribus, aliæ oculis, aliæ manibus. Quæ tanguntur auribus, & ex fama nascuntur, raro veræ; quæ oculis fucata; quæ manibus, palpabiles; Harum omnium optarem te esse nec Midam nec Argum, sed Briareum. Sæpe enim pro conjuncturis conjecturas ponderamus, & multoties fines rerum, imperfecti Divinatores, non aspiciendo, sed somniando attingimus.

III. VAN. *Sed venit mihi evidens conjectura recuperandæ terræ, cum Vicinus meus est imparatus, & bello occupatus.*

VER. Tantundem illi erit desperatio, tecum, an cum aliis dimicare. Sæpe meliorem fortunam nimia calamitas dedit. Tu illum
qua-

quasi depressum cernis, & non consideras esse melius exercitatum. Si in terram ejus desolatam ingressus fueris, alimenta tecum feres quod grave est. Si in abundantem; hosti ejus panem eripies, quod zelosum; nec adhuc primum hostem experieris, & facies tibi secundum. Si solus bellum cum illo incipies inconsultis aliis ejus hostibus, eris suspectus, & invisus. Si vero cum sociis; eris non tui juris bellator, teneberisque in tuo jugo alienam fortunam expectare; si tardos socios habebis, perdes conjuncturas, quas quæris. Si tu tardus, non habebis socios, sed accusatores. Si non expectabis, offendes. Si præstolaberis, omittes. Revolve præterea & rerum vicissitudines, & temporum, quantis res diurnæ mutationibus obnoxia. Dum tuam occasionem consideras, pondera & illam, quam
ad-

52 *De non omittendis occas. rer.*

adversarius tuus habere potest. Occasiones rapere nostrum est, retinere non nostrum. Quæ mora valescunt, mora evanescent. Occasio ob casum dicta est, & qui occasione se committit, committit se casui. Occasio ut ventus; ventus est occasio navigandi, sed sæpe deserit alto mari, & qui plenis velis inchoavit, non semel fallaci stetit in anchora. Tu vero remis naviga, occasionem tibi dent vires tuæ, non alienæ. Et sic fortunam non captabis, sed parabis.

CONSULTATIO
UNDECIMA.

De tempore indicendorum Comitiorum Regni.

VANITAS. *Delibero, quod tempus indicere debeam opportunum inchoandis Comitibus Ordinum Regni hujus.*

VERITAS. Delibera prius, quas materias proponere debeas; ex rerum enim necessitate, temporum opportunitas colligitur; ut tempus bene impendas, prius finem meditare. Nemo felicius inchoavit consilium, quam qui mature prospexit finem: prius cogita quid, & postea, quando; res enim temporibus, & tempora aptantur rebus.

II. VAN. *Crederem quam tempestive incipere, ne partes discordantes habeant tempus collectionis.*

VER. Optimum Consilium, si vis decipere, non incipere. Ego autem putarem quam longissimum dare tempus suspectis animis; ut prius ante Consilium bene agnoscas, quid acturi sint, quam in Consilio probes. Magnum tempus est, tanquam magnum speculum, quod quanto majus est, tanto

to plura in eo discernentur. Nulla mora est in eo Consilio, quod probari debet peractum. Nemi-
ni profuit accelerasse, qui prius
rem non maturavit Judicio. Im-
parata differ, ut perficiantur, pa-
rata accelera, ne destruantur. Sæ-
pe modos, quos ratio non po-
tuit, tempus docuit: & multi qui
rationibus non cesserunt, tempo-
ribus victi sunt.

III. VAN. *Cogito, quod tem-
pus erit melius & importan-
tius ex quatuor temporibus
anni.*

VER. Cogitas quadraturam cir-
culi, rem utilissimam, si scias quo
fine. Quod si circulum anni sic in
animo tuo divideris, ut quadrent
per gradus ad centrum propositi
tui, bene prævisa Comiticia, tunc
quacunque parte anni inhoaveris,
quælibet tibi auspicata erit.

IV.

IV. VAN. *Sed vellem concludere Comitia hyeme, ut tempus rei bellicae primo Vere non impediatur Consiliis.*

VER. Hoc velle potes at promittere nescio si potes. Si enim abbreviabis Consilia & prolongabis executiones, non impedies rem consulendo, sed nihil agendo: oberuntque tuis temporibus facta, non tuis factis tempora; ostendet Ver, quam ineffaciter consulueris hyeme. Si vero Consilium tuum erit adæquatum necessitati belli & media sufficientia stabiliveris, nulla statio temporis obstabit progressibus tuis. Si etiam tempestive Consilium feceris, & non adæquaveris modos necessitatis tuæ, ut bello sufficias, tempestive etiam perdes. Melius tamen est (si præpostere consulere times) ut tua calamitas imputetur tradissimo omnium Consilio, quam tuæ festi-

na-

natissimæ temeritatis. Satius est ut
fero vincas, quam cito perdas.
Quid refert? si dum lassus redibit
hostis, tu recens incipias bellare.
Malam fortunam primo vere ef-
fugies, bonam insequeris Autum-
no; erisque commutator tempo-
rum, non perditor.

V. VAN. *Ergo tarde incipiam.*

VER. Nunquam tardam, quod
utile; nunquam ferum, quod se-
curum; semper tempellivum, quod
firmum. Priusquam de tempore
concludas, delibera de re. Si res
bene provideris, providebis bene
& tempora.

CONSULTATIO DUODECIMA.

De Congressibus Particularibus Pro-
vinciarum, vulgo Comitibus assi-
gnandis, & ordine illorum.

VAN.

VANITAS. *Indicam prius Comitola Provinciis & terris.*

VERITAS. Credo, quod indices facillime congressum. Difficilius indicabis media, difficilime induces concordiam; omnes a te unam propositionem accipient, sed omnes non unum animum habebunt. Committes multa praelia inutilium rerum.

II. **VAN.** *Mittam ad illos Oratorem cum Instructione ex Cancellaria.*

VER. Vellem scire, venietne pro exponenda Materia, an pro forma? Adventus ejus erit miraculosus, quia cum apud te non fuerit, nec te forsitan cognoverit, a te tamen veniet. Perorabit disertissime, in nulla re minus instructus, quam in sua Instructione; & responsum accipiet, quod tibi non portabit.

III.

III. VAN. *Proponam tantum viginti quatuor puncta necessaria Regno, ut super illa consentiant, perspexit illis quam optime.*

VER. Vide viginti quatuor litteras alphabeti selectissimas, & valde necessarias homini; & tamen considera, quantas ex illis dictiones contradictorias Grammatici formaverint, quantam farraginem verborum composuerint, inter se pugnantium: Quot formaverint idiomata Linguistæ; quot mendacia Poëtæ, quot conjurationes Demonum Necromantæ, quot etiam sancta & veneranda effata Evangelistæ. Ita fiet ex punctis propositionum tuarum. Pauca quidem propones, sed expones multis & variis. Produces Materiam indigestam, ut fiat chaos, ex quo possis creare, quod volueris. Separabis lucem rerum a tenebris
ver-

verborum: coæquabis contrariorum rationes, ut facias tibi harmoniam universalem. In tanta rerum verborumque ac materiarum multitudine, contrarietate, & aliquando confusione, opus tibi erit consulere volumen Raymundi Lullii, de arte combinatoria. Quia etiam res confusas & indigestas si scias intelligere, combinare, & ad emolumentum publicum convertere, pulcherrimum opus elaborabis. Sicut illi Mosaici compositores iconum, qui ex frustilis diversissimis pulcherrimum opus conglutinant. Eruntque illæ omnes infimul materiæ ad seligendum tibi difficilimæ, sicut illa semina innumerabili varietate secum mixta, quæ Venus Psychæ ad segregandum seponendumque dedit. Ibi videbis semina discordiarum, semina suspicionum, semina libertatis, semina belli, semina pacis. Quæ

C omnia

60 *De Congressibus particular.*

omnia proderunt tibi, si singula miseris a parte. Propositio tua erit sicut tela Penelopes, quam tanto conatu pulcherrime contextuisti de die; distexetur de nocte. Et tamen retexendum tibi est opus, si bonus artifex esse velis; etiamsi unum filum negotii tui remanserit: tu ad filum tuum reduc omnia, nec confundaris confusio- nibus multorum. Prius enim opus est ut pateant obstacula, quam a- moveantur. Prius investigatur omne arduum, quam superatur. Nihilque vicit unquam prudentia, quod prius patientia non cognovit.

IV. V A N. *Intelligam quid facto opus sit, ex articulis instru- ctionis illorum.*

V E R. Ego autem puto, quod melius facies, si illa tantum, quæ optas, ostendes te intelligere; quæ autem metuis, finges te non intelligere. Ex articulis illorum
com-

componetur offatura Comitiorum tuorum. Perfectum Anatomistam te esse, necesse est, ne corpus Consilii producas monstrosum, neve prodeat cubitus ante digitos, vel excedant thoracem costæ.

V. V A N. *Hoc solum mihi bonam spem facit, quod expedient ad Comitia Nuncios, Viros dextrimos, quorum dexteritati instructiones committent.*

V E R. Dexteritas a dextera dicta est, quod si illorum dexteritate bene dexterisare volueris, move dexteram tuam: cum dextera enim tua, movebitur dexteritas illorum.

CONSULTATIO

DECIMA TERTIA.

De Comitii Ordinum Generalibus.

I.

V A N I T A S. *Cras, Deo dante, inchoabuntur Comitia.*

C 2

V E R.

VERITAS. Cras etiam statim cogitandum tibi erit, quomodo terminabuntur. Optime inchoabis, si illa a fine incipies: nullæ res sunt bene inceptæ in opere, quæ prius non sunt finitæ in mente. Cras quidem bene inchoabuntur, Deo dante, sed bene non finientur, nisi te dante.

II. VAN. *Nuntii Terrestres ex Provinciis jam convenerunt in Cameram.*

VER. Gratulor! erunt cœlestes: si concordēs.

III. VAN. *Omnes prius audiverunt Missam votivam de Spiritu Sancto.*

VER. Et tamen hucusque non videntur quidquam accepisse de septem donis, præter diversitatem linguarum.

IV. VAN. *Credo, quod incipient a cognitione legitimitatis*

De Comitibus Ordinum General. 63

*tis Nuntiorum, quod vulgo
rugas vocant.*

V E R. Rugæ ridere solent, cavendum est, ne fiant nugæ. Satius vocandi sunt ad activitatem, quam arceudi, ne fortius cogantur de se consulere, quam de Republica. Multi, qui Consiliorum non fuere socii, hostes facti sunt.

V. V A N. *Deinde faciam propositionem in Statu punctorum Consilii, per Cancellarium.*

V E R. Considera? quanto plura puncta, tanto plura pericula; quanto plures remoræ, tanto plures prætextus suspicandi & diffidendi. Utilius equidem crederem, si illi tibi proponant, quid velint, quam si tu illis proponas, quod nolint; an ignoras Rerumpublicarum genium esse, in malum suum sponte ire, in bonum suum ægredi. Fallenda est propriæ voluntatis opinio, imo regenda, quia

64 *De Comitibus Ordinum General.*

Rectorum causæ prius cernuntur suspectæ, quam justæ: diu rogandi Cives sunt, ut sua bona velint; vel prudenter decipiendi, ut sua mala nolint; aliquando majorem habet partem assensus publici, qui negligenter desiderat. Vide ergo, quantum agendi periculum subeas in proponendo Consilio, in quo & activitas suspecta, & infructuosa desidia.

VI. VAN. *Ad puncta propositionis Regiæ, Senatus vota sua dabit.*

VER. Si concordabunt in unum, magnum erit documentum veritatis; si discordabunt; maximum detrimentum Consilii. Aperient materiam partibus loquendi, & occludent instrumenta bene agendi, docebunt sentiendi varietatem, quod venenum est concordix; destruent concludendi brevitatem, quod vita est negotii. Qui place-
re

re curabunt, non curabunt prodesse; qui displicere non metuent, studebunt offendere. Vide quantum in utroque navigio hæreat periculum naufragii! varii sentient, varia concludent, varie interpretabuntur. Optimis optima deerunt: modestis auditus, Consulentibus secretum, Facundis veritas, Prudentibus fides: unde verendum est, ne summa Votorum sit, facilia implicasse; & ardua non resolvisse.

VII. V A N *Sed Senatus persuadet media multum necessaria pro securitate & potentia Reipublicæ.*

V E R. Multa svasit Marius, plura Fabius, Cato & Brutus, viri consummatissimi, prudentissima & necessaria quæ eventus damnavit. Sæpe immature nimium svademus non svadenda, sæpius præparatissimis Consiliis res paramus alienas. Et arma,

ma, quæ Romani contra Antonium paraverant, contra Rempubli-
cam versa sunt.

VIII. VAN. *Quæretur modus, & concludetur de tenendo quam fortissimo exercitu, & punctualiter solvendo.*

VER. Et in hac re tam necessaria Reipublicæ, ambiguus tibi erit, fructus. Quia si auctorabis exercitum, eris suspectus Civibus; si non eris contemptus hostibus. Deliberandum tibi erit, quem metum habere malis, externum, an Domesticum? Maximum præterea impedimentum rei, ab ipsa Republica, & quasi vix possibile, ut illi punctualiterolvere teneantur, quos libertas ad nulla teneri patitur; quibus contributio magis videtur tributum, quam stipendium. Unde Romani maturissimo Judicio perpicientes, non posse se ipsos benevole duci
ad

ad debita, distribuerunt Legiones in Provincias debellatas; quas ideo corpori Romanæ Reipublicæ non aggregaverunt, sed subditas esse voluerunt, ut haberent, cui juberent; & distingveretur, a quibus Consilium, & a quibus obedientia haberetur. Ita & tu cum Republica, si non habueritis terras, vobis subditas, quibus imperetis tributa, non poteritis tenere exercitus; quia nec vobis parebitis, nec habebitis, qui vobis pareant. Nemo enim libenter solvit, nisi coactus, & idem quasi est; posse nolle, & non posse velle. Quia multorum libera voluntas promissis raro constat suis. Ita si prius publicos subditos non habueritis, nec arma publica habebitis.

IX. VAN. *Expeditis votis Senatus, Nuntii Provinciarum redibunt ad suam Cameram B-*

questrem, ut ibi forment Constitutiones necessarias Statui Reipublicae, juxta desideria a Terris sibi per instructiones commissa: eaque deinde deferant ad Senatum, ut nemine contradicente stabiliantur.

VER. Redibunt in Cameram suam Nuncii, non dubito. Sed redeunt etiam aquae dulces in mare, & fiunt saltae; redeunt & nebulae in terram, sed fiunt nimbi & grandines: redit vercum violis, sed simul florent & spinæ. Ita multitudinis Consilia eundo degenerant in desideria; ex desideriiis veniunt cupiditates, redeunt passiones, ex passionibus dissensiones, ex dissensionibus Consiliorum impedimenta, & saepe illi, qui ad Consilium secesserunt facilitandum redierunt ad impediendum.

X. VAN. *Sed dixi, qua ibi formabunt Constitutiones valde necessarias Statui.*

VER. Multitudo animorum non potest adferre Consilia, nisi multa, nisi varia; sæpius secum pugnantia, quam cohærentia, Frequentius a multis adfertur, quod placet, quam quod decet; quod putatur, quam quod prodest. Quod placuit Ciceroni, displicuit Catilinæ; displicuit Cæsari, quod placuit Bruto. In hac discordantia voluntatum, o quantæ Consiliorum procellæ! quot instructiones Nuntiorum, tot destructiones negotiorum, tot jacturæ temporum, tot incertitudinis eventus. Ita enim dubia est bonarum rerum spes, multorum voluntati concredita, ut possibilis sit multas res malas emendari ab uno, quam unam rem bonam perfici a multis. Quodsi Constitutiones Regni formare velint, prius oportet illas sibi constare, quam aliis constituere. Quid enim proderit gravidum Legibus

volumen implevisse, si illa, quæ loquentur formulæ, mentientur clausulæ; & quidquid constituent codices, profituent appendices. Vide ergo quam sit in hoc vanaspes consulentium, qualis combinantium discrepantia, quanta periculorum vicinitas! sed & in his, quæ tu dicis tam necessaria fore statui, pauca virtutibus, plura opinionibus, plurima casibus, subjecta sunt. Rem optimam, quam, difficillime perficit Consiliarius, facillime inficit adversarius. Credisne in prolixitate Legum, utilitatem vel securitatem Reipublicæ inesse? vastissima Regna longissimum sibi funem ex Legibus suis nectunt, quo fortius strangulentur. Sed tu, si vis longissima diu possidere, brevissima cito scribe. Citissime enim statui effugere oportet sermonum suorum innodamenta. Nam in magnis ille plus egit, qui locutus

tus est minus: sæpe etiam Constitutiones, quas Prudentissimi virorum in Orbe terrarum circumspectissime conscripserunt, & quæ visa sunt summe necessaria, in perniciem Rerum publicarum veria sunt. Revoca Græcorum Statuta, Legesque Romanorum. Horum imperia, in sua juriū pulchritudine involuta sollemnissime sepulta sunt. Cautissimi Trojani incautissime corruerunt? sapientissime perierunt prudentissimi Athenienses; improvise defecerunt providissimi Spartani; Thebani rationibus mediisque suis instructissimi, instructissime destructi sunt. O felix rationis simplicitas! sola vera necessitatis & utilitatis ministra! nulli turpius desierunt, quam qui pulcherrima locuti sunt. Non hoc cogitationis de Republica præcipuum opus est, multifariis ingeniorum ambagibus perdere tem-

pora rebus, & eripere res temporibus, sed ea, quæ sunt Reipublicæ necessaria, cito velle; quæ bona citius cognoscere, & quæ optima, citissime exequi. Svadendi vero pariter bonis malisque ars est communis; quia & illi, qui fallere volunt, persuasionibus utuntur: nec ulla res est Consilio magis noxia ac deterior, quam importuna negotiis svadentium & dissvadentium fluctuatio; ægre enim ducuntur rationibus, qui virtute non moventur; qui autem moventur virtute non egent persuasionibus quia sequuntur iudicium, & confiderant necessitatem.

XI. VAN. *Ecce jam venit Equestris Ordo in Superiorem Cameram, ut una cum Senatu concludat Comitibus, quinque dierum spatio.*

VER. O admirabile opus Consilii! Deus Omnipotens spatio sex die-

dierum obediente natura perfecit Orbem terrarum, illi autem natura repugnante, quinque tantum diebus omnia se perfecturos existimant, quæ quadraginta diebus imperfectissime conceperunt. Noë etiam quadraginta diebus expectavit, antequam arcam ingrederetur, & postea navigavit centum quinquaginta diebus. Ex hoc vero tam vasto verborum opinionumque diluvio, quomodo possibile est, tam brevi tempore in portu videri? aperire tibi opus est multa, antequam concludas pauca. Quomodo in quinque diebus persuaderi poterit concordia his, qui quadraginta asseverunt discordiæ?

XII. VAN. *Sed prolongabitur tempus Comitiorum, consentientibus omnibus Ordinibus.*

VER. Quanto longius tempus disputationibus datur, tanto majus spatium assignatur diffensionibus;

bus; tanto peior est hujus morbi curatio, quanto longior dilatio; nisi forte medicorum ingenium in tractanda Reipublicæ salute sequi velis, qui magis curant morbum, quam ægrotum; quibus est utilius diu curare, quam semel sanare; quorum studium est, multas crises advertere, non avertere unam mortem.

XIII. VAN. *Quomodo ergo finientur Comitibus.*

VER. Vel erit bene, vel male, vel nihil; si bene, nondum bene, antequam cognoveris: si melius, adhuc non desit: finis boni imperfectus sæpe principium est mali, si male, nondum male; si minus malum elegisti, ut effugeres majus: datur tibi experimentum prudentiæ tuæ, utrum scias malum convertere in bonum. Res nondum periit, si animus integer. Quod ab animis destructum,
animis

animis reparandum est. Pauci futura cogitant, qui præterita dolent. Si vero nihil factum est; dubium tibi erit, quod accuses, vel laudes; malumne finem evasisti, an meliorem distulisti? Quod non factum est, cura, ut fiat: quod impossibile fuit, jam præteritum est: gaude! habes tempus cogitandi, ut possibilis virtute efficias futurum; quod autem multorum culpa factum est, Factum voca.

C O N S U L T A T I O
DECIMA QUARTA.

De Consilio Post-Comitiali,

I.

VANITAS. *Post Comitia, convocabo Senatum ad Consilium.*

VERITAS. An non satis adhuc verborum expendisti, ut
nova

nova conquiras, quæ tam diu finiri posse exoptabas, Adhucne non plene turbines ventosque expertus es navigando, ut illis & in portu jam semilacera vela committere velis? Pandora tibi pyxidem aperiri cupis, ut illa evolent quæ bene conclusisti; si vero male; quid tibi proderit utilissimo silentio sopita mala inutilissimis sermonibus excitare? vis fortasse, res consensu stabilitas novis consulentium interpretationibus labefactari. Qui semel Consilium petit; veritatem quærit, qui secundo; movet dubietatem.

II. VAN. *Formabo Consilium Post-Comitiale.*

VER. Ita formes posterius Consilium, ut antè non deformes: facilius est res nondum actas formare, quam transactas reformare. Vellem te in hoc desiderio Jani facies habere, ut tangendo præ-
teri-

terita, respicias futura. Bene conclusa aut plus non attingenda sunt, aut melioranda. Imperfecti Pictores sæpius meliorando perfectas icones destruunt.

III. VAN. *Consilium Post-Comitale necessarium est ad exequenda illa, quæ in Comitibus stabilita sunt: si vero abrupta sint, ad remedia quærenda.*

VER. Illis, quæ autoritate publica stabilita sunt, utilior est obedientia, quam Consilium: mederi autem illis, quæ jam facta sunt, difficilius est, quam malefactis. Mortuis enim rebus magis convenit sepultura, quam medicina. Cogitandum tibi potius est, quomodo novo & salubriori rerum partu Rempublicam consoleris. Si exequendum est, jam disputandum non est, simplicissimus obediendi modus est omnibus; quanto vero eruditior, tanto impeditior: proficuo-

ficuorum Consiliorum nulla major destructrix est, quam nimia sapientia. Bis idem facere, non est idem: semper aliquid repetitis demitur, vel adjicitur in rebus. Res semel sancitae ita redeunt ad Consilium, sicut illi, qui convaluerunt, ad Medicum: ut superfluis pharmacis destruaturo valetudo. Legi derogat, qui de sancitis interrogat. Plerumque optima rerum interrogando abrogamus; utilius ergo est, post Comitiam in contravenientes Judicium, quam in res sancitas Consilium.

CONSULTATIO
DECIMA QUINTA.

De Commissionibus instituendis.
I.

VANITAS. *Expediam Commissionem valde necessariam.*

VER.

De Commissionibus instituend. 79

VERITAS, Credo, quod expedit valde necessariam Commissionem; sed Commissariis, non tibi. Probabilius autem est, illam tibi non esse necessariam, quia res, quas ipse agnoscere, posses aliis cognoscendas committis.

II. VAN. *Sed ob distantiam loci, ipse adesse non possum.*

VER. Breve iter est in rebus propriis, longum in alienis. Nihil distare potest, quod constare debet, Longum iter ad astra, imo impossibile, abbreviavit, continuum sciendi studium; ut remota viderentur vicina. Si curabis, non distabis; multa nobis approximat exploratrix diligentia, plura occultat negligentia velatrix, & vicina facit esse remota.

III. VAN. *Instituam Commissionem.*

VER. Dic potius amissionem, & cogita, quot Reges & Principes

80 *De Comissionibus instituendis.*
pes utilissimas terras committendo
amiserunt.

IV. VAN. *Assignabo commissarios.*

VER. Facies potius Omiffarios;
O quam anceps instrumentum est,
alienis cognoscere propria oculis,
sua aliorum palpare manibus: ita
facies tibi continuum fidei exer-
citiū, quia necessario credes,
quæ tibi dicentur; & continuo
sperabis, quæ nescies; non co-
gnosces res tuas, nisi postquam
amiseris; clarius tibi patebit in
alienis manibus, quid habueris,
quam in tuis, quid habeas.

V. VAN. *Per hanc commissio-
nem dilatabo confinia, & re-
cuperabo a vicino usurpata.*

VER. Hæc commissio nihil ti-
bi proderit, nisi ut solemnius
perdas. Nemo res suas legitime
amisit, nisi qui illas prius dispu-
tationi commisit. Nulla dubitatio-

ne

ne opus est illi, qui de jure suo non dubitat.

VI. VAN. *Sed ego mittam Commissarios Viros insignes.*

VER. Juste sane, ut præcipua perdas, præcipuos tibi viros ad hoc mittere oportet.

C O N S U L T A T I O
DECIMA SEXTA.

De Contributionibus exigendis.

I.

VANITAS. *Difficile mihi est excogitare modum contributionum, ut sufficiant necessitatibus, & non aggravent populum.*

VER. Non difficile tibi effet excogitare proventus, si cogitares populum; quia cogitando cognosceres, & cognoscendo scires, quid valerent, & quid possent. Hic collige, quantum noceat non didicis.

didicisse vires populi, & nescivisse, quantum, vel quale, quid habeas.

II. VAN. *Inveniam tamen modum contribuendi.*

VER. Prius quærendum est, quomodo quæras, quam quomodo invenias: Tu autem prius invenisti necessitatem, quam modum; melius est quærerere modos, antequam opus sit, quam non posse habere, cum opus fuerit. Ut scias genera Contributionum, scire te oportet prius genera populi, quale prævaleat lucro, quale numero? Observa quid tibi profint Urbani, quid Mercatores, quid agrestes, quid extranei, quid domestici, quid Merces ab extra, quid ab intus provenientes; quid investores, quid evectores, quid ab hominibus exigas, quid a rebus; quid ab otiosis, quid a laboriosis: quos liberare utilius ti-

bi-

bi est, quam aggravare: quorum
 luxus tibi sit proficuus, quorum
 utiles propinationes, & quot gut-
 tæ, tot nummi. Hæc prius viden-
 da tibi erant, & ratione prævi-
 denda, quam necessitas præveni-
 ret cogitationes tuas: quia ex-
 actius providetur & tutius, dum exi-
 git providentia, quam cum neces-
 sitas.

III. VAN. *Ex multis agris
 subditis habebō copiosas con-
 tributiones.*

VER. Absit, ut ex agris quid-
 quam prætendas, & ex visceribus
 terræ matris communis lucra quæ-
 ras, unde vitam & alimenta ac-
 cipimus; vel cultores ejus, & la-
 boratores pro nobis, veros homi-
 nes, ullo modo enerves. Iniquum
 est, ut inde exsugamus sanguinem,
 unde sumpsimus. Hoc corpus no-
 strum est. Exprimendi culices,
 pulices & aranæ, qui de corpo-
 re

re nostro lucra quærent, qui de sanguine nostro vivunt. Qui luxui solvunt, solvant & Reipublicæ, quos liquores reficiunt, reficiant & Rempublicam, quibus leve est perdere privata, prodesse publico non sit grave. Horum major est numerus, quam laborantium; ab his etiam plura colliges; cum perdentibus acquies, sine injuria tibi proderis, sine gravamine lucraberis.

IV. VAN. *A Mercatoribus habebō multa telonia.*

VER. Primo cures, ut multos habeas Mercatores, deinde multa telonia, sed non nimia; quia per telonia potes tibi perdere Mercatores, per Mercatores nunquam perdes telonia, Stude ut multos habeas, qui tibi dent; & habebis, quod tibi detur; multorum pauca, sunt unius multa. Emptor non sentit onus, quod venditor

ditor imponit. Libentius solvitur luxuriæ, quam Reipublicæ. Superfluum ergo solvet Venditor, quod emptor projecerit, sic multum colliges ex eo, quod Venditori nihil est, Emptori insensibile; diminue potius telonia, ut augeas Mercatores, per quos Multiplices merces, per merces pretia, per pretia utilitates, quia opulentior est luxuria necessitate.

V. VAN. *Instituam quoque aliqua Monopolia, ex quibus magnam habebō utilitatem.*

VER. Hoc egestati publicæ deest, hoc solitudini; ut unus multos dispergat. Ut multis auferas modos vivendi, uni tribuas potestatem desolandi. Ita male vendes publicam utilitatem alienæ avaritiæ, & tuam non augebis, Amittes populum, vastabis Civitates, tolles commercia, auferes spem lucri omnibus quæ esca est populi,

puli, stabilimentum Urbium, fundamentum contributionum. Omnes incertos habebis Incolas, & semper quasi migraturos. Nemo enim major Adversarius est populi, quam qui solus esse vult. Suf-
ficienta potius quam plurimos, ut quam plurimi contribuunt; & magis proficua tibi erit multorum æmulatio, quam unius cupiditas.

C O N S U L T A T I O.

DECIMA SEPTIMA.

De *Ærario*, & ejus Ordinatione.

I.

VANITAS. *Thesaurum mihi formabo quam exactissime.*

VER. *Ærarium, quod avaritia claudet, referabit necessitas.*

II. VAN. *Habebo cassam duplicem, unam pro expensis, alteram pro deposito.*

VER.

VER. Facile est dividere cassas, sed difficile mensurare necessitates. Quod colligit providentia, evacuat necessitas. Si ante tempus expenderis, quod collegisti, non unam cassam habebis, sed nullam; si post tempus, tantundem tibi est, ex una cassa male frui, quam ex pluribus.

III. VAN. *Sed distribuam per tempora expensas.*

VER. Ergo facies tibi potius horarium, quam ærarium. Quid referet, qua hora egeas? Esurienti qualibet hora meridies est. Considera prius quantum, & quoties necessitas coget ad erogandum voluntatem, quoties voluntas producet vel frænabit necessitatem; si habebis in una hora multa tempora ad erogandum, at plura vel pauciora ad colligendum, vel nulla ad retinendum, nil tibi proderit scire distinctiones cassarum in

ærario, si una rapiet hora, quod totus congregavit annus; nulli mendaciores sunt socii, quam ærarium cum kalendario: si vero vis dividere expensarum rationem per arcas, plus turbaberis, si videris plura documenta furtorum ex quolibet arca, quam ex una. Quid refert? an conjunctim, vel separatim decipiaris.

IV. VAN. *Sed inveniam modum, quomodo defraudari non possim.*

VER. Facilius invenias exquisitos modos, quam custodes probos. Scio, quod non deerunt tibi, qui norint optime perfectissimis numeris funerare pecuniam.

V. VAN. *Utar omni circumspeditione & cautela, ne fraudetur ærarium.*

VER. Hoc nullatenus fieri potest, difficillimam Provinciam assum-

Et ejus ordinatione. 89

sumpsisti, habet, qui horreum mures, qui ærarium fures.

VI. VAN. *Sed omnia mihi Regestis verificabuntur.*

VER. Quoties apparebunt Abaci, toties disparebunt nummi; quot regesta perspicias, tot perleges defuncte pecuniæ Epitaphia. Et sicut vita humana, unum introitum habet, multos exitus; ita & pecunia tua multos morbos habebit, plures Medicos, a quibus pereat.

CONSULTATIO
DECIMA OCTAVA.

De Causis & præparamentis ad
Bellum.

I.

VANITAS. *Multae Causae me
invitant ad suscipiendum bel-
lum.*

D 4

VER.

VER. Si potens es, facile causas invenies; si debilis, difficile evitabis; facilius est invenire bellum quam gerere. Bellorum initia semper principio læta, progressu dura, eventu dubia. Sed vellem scire causas bellandi, quas habes? Multis adfuere causæ bellandi, sed media paucis.

II. VAN. *Prima causa mihi est, quod vellem dilatare confinia.*

VER. Confinia, quo latiora sunt, hoc majori egent Exercitu, hoc crebrioribus præfidiis, hoc majori alimento, hoc frequentioribus impensis. Vide, si terram tuam, quam possides, sufficienter providisti, antequam appetas alienam; ne ex contiguitate inopiæ dilates potius confinia penuriæ, quam Provinciarum.

III. VAN. *Habeo & aliam causam incipiendi belli, nimirum,*

rum : ut Provinciam, quae Majoribus meis ablata est, recuperem.

VER. Nollem, ut ex hac tua causa, alia nascatur magis metuenda, nimirum: ne potius perdas, quod Majores tui non amiserunt. Diu deliberandum tibi est, an pro eo tibi conducat bellum suspicere, quod majores tui alteri cesserunt, ne bellum haberent. Felicius quandoque præstat tenere proficuum pacem, quam litigiosam Provinciam. Considerandum quoque tibi est, ne propter dubiam recuperationem partis, a Majoribus tuis non sine notabili causa prudenter abscissæ totum Regni tui corpus imprudenter bello inficias unde verendum etiam sit, ne, quod ab ortu Vicino tuo rapuisti, alter tibi ab occasu, eripiat. Plura enim in Orbe terrarum immutavit occasio, quam vis; & non suspectos ex fociis hostes fecit. Revoca Græcos, ingeniosis-

simos calamitatum suarum inventores, quantis periculis casibusque ob ingenium & præcipitantiam bellandi, varie a fortuna jactati sunt; Unde Tragoedus exclamare coactus est: Quicumque Regno fidit, nec leves metuit Deos, animumque rebus credulum lætis dedit; me videat, & te Troja. Romana quoque Respublica, propter nimium bellandi ingenium, Cæsares adepta est, Libertatemque suam neglexit; maluitque famam habere ab extra, quam securitatem suam ab intra. Quid dices de occasionibus datis alienæ potentix, de excitamentis dormientium, de zolotypia, ambitu & diffensionibus cum Vicinis, qui pessimi Parentes sunt everfionis Regnorum.

IV. VAN. *Et hæc causa non minus me inducit ad bellum, quod habeam numerosum Exercitum, quem vellem in aliena*

*ena terra collocare; ne illum
alam otiosum.*

VER. Magis timendum est, ne
quærendo locum, ubi vivat exer-
citus tuus, invenias potius ubi pe-
reat; considera, vel loci angustias,
vel sterilem vastitatem. Utrum-
que anceps belli sustentamentum.
Præterea consveta illa impedimen-
ta magnorum conatum: Annonam
difficilem, populum infidum. Mi-
lites vastatores, Anni injurias, ex-
cubantium incommoda, ægritudi-
num motiva, morborum pericula,
aeris varietatem, equorum stra-
gem, temporum difficultatem, in
milite lassitudinem & externi soli-
tædium, incuriam terræ alienæ, &
desiderium suæ. Quæ omnia feli-
cem licet turbavere Macedonem,
& super quæ cogitans magnus o-
lim sedit Æneas, secumque vo-
lutans: deflevit eventus Belli va-
rios.

V. VAN. *Bellum gerere debeo, ne otio & ignavia peream.*

VER. *Occasio dat felicia bella, ostendit viam agendi in magnis. Nemo felicia bella gessit, cui non dedit occasio consilium. Si igitur in recta occasione constituis bellandi desiderium, magna tibi belli gerendi ratio est. Occasiones autem sunt, quæ bellatorem ad bellandum compellunt. Justitia & necessitas causæ, non pruritus famæ, sæpius fallacis. Non minus enim periculum est ex magna fama, quam ex mala: succursus quoque moveat populi oppressi naturaliter ad te pertinentis, & subsidia tua petentis. Ille enim felix Bellator Provinciæ præsentis fines ingreditur, quem populus optat, non metuit. Si ergo bellum in vicinia gerere intendis, prius illi gratum, quam fortem te exhibe. Nullus Bellatorum*

tum certius Terram adeptus est, quam ille, cui inclinatio populi, ad vincendum viam fecit. Quod si terram, quam ingrederis, tuam esse vis: defende, excole, conserva, fortifica ut tuam; non ut alienam. Ut illam prius cordibus capias, quam manibus. Si itaque ad bellum gerendum te constringit occasio iustitiæ, & desiderium populi iusta petentis, age feliciter. Sed si vanitas & fallacis auræ ambitionisque studium te impellit, deliberatorem te magis videre optarem, quam Bellatorem. Non minus quoque refert, ut bellum tuum iuste eligas, quam ut bene pares: unde cogites, & quo robore vincas, & quibus præparamentis sustineas.

VI. VAN. *Omnia præparamenta ad gerendum bellum jam habeo parata.*

V E R.

VER. Quæ intempestive præparasti, non proficient in tempore: quæ vero tempestive nimis, tempus consumet, & occasio te alibi conducet, ubi præparamenta non providisti. Multi magnos belli adparatus sollicitissimis studiis hosti paraverunt, non sibi.

VII. VAN. *Habeo pulcherrimum peditatum & numerosum.*

VER. Habebis numerosiorem ex equitatu tuo, postquam ex incommodo belli equos perdiderint.

VIII. VAN. *Sed habeo & equitatum gravioris & levioris militiæ.*

VER. Utrunque infructuosum contra impetum hostilem; si remotum unum ab alio tibi sit. Graves enim non prosequuntur hostem, leves non sustinebunt, & graviores deferentur a levioribus, & leviores non assistent gravioribus, hi nimium prævenient, illi

non

fatis prosequantur. Pessimum utriusque roboris detrimentum.

IX. VAN. *Habeo Et Officiales Generalesque peritissimos belli Duces.*

VER. Bellum nemo unquam fatis didicit. Habes ex illis & imperitissimos fortunæ tuæ aleatores, quandoque liberalissimos præliorum amissores, & quandoque parcissimos armorum conservatores: utrosque tamen prudentissimos & innocentissimos bonorum malorumque belli autores, & quorum fors cum Theologis convenit: quia cum bene & prudenter agant, nunquam tamen scire possunt, an odio vel amore fortunæ digni sint. Non semper enim audaces fortuna juvat, sæpe incitat animum, quo celerius perdat. Quod bellicosus ille Romanorum Imperator fassus est: nunquam se tantum acquisiturum victoria, quantum auferre ca-
la-

lamitas possit. Cujus rei documentum dedit sapiens fortunatusque bellator, ac deinceps infestus ille Annibal, Pompejusque infelix, & miser Darius.

X. VAN. *Sed nihil incipiam sine Consilio bellico.*

VER. Nullæ res incertius inter se conveniunt, quam consilium & casus. Quomodo ergo vis bellum, quod continuis casibus agitur, quod momentis constat, certitudine Consilii cum incertitudine occasionum temporumque combinare.

XI. VAN. *Occasiones mihi viam monstrabunt.*

VER. Scio equidem, quod viam tibi monstrabunt, sed consilia tua non expectabunt. Unde maturitate Consilii juvari credes, inde tibi velocior Consilii aufugiet occasio. Unum tibi tamen ex his duobus bonum vel malum eveni-

re

re spera; ut aut terram tuam sapientissime cum Consilio perdas, aut alienam temere sine Consilio acquiras.

XII. VAN. *Quomodo ergo sine Consilio bellum geram.*

V E R. Hæc tantum observa & bellum gere: semper hostem prævenias, quod credis illum a te metuere, hoc illi fac. Terram nunquam ingredi, ubi non est panis, & post prælium nunquam finas hostem requiescere.

CONSULTATIO.
DECIMA NONA.

De formando Exercitu.

I.

VANITAS. *Nihil restat ad incipiendum bellum, nisi ut formem mihi Exercitum quam ordi-*

ordinatissimum ex diversis generibus militiae.

VERITAS. Facile est ordinare Exercitum, sed conservare difficile: quot genera habebis militiae, tot differentias periculorum, tot varietates retardamentorum, tot obstaculorum casus, tot necessitatum impedimenta. Tarditatem peditum, agre feret equitatus, praecocitatem equitum, non affequetur peditatus: quod unus cupiet, alter odio habebit: quot genera militiae, tot naturarum & geniorum diversitates.

II. VAN. *Sed pro diversa necessitate ac eventu bellandi, diversum quoque genus militiae opponendum mihi erit hostibus.*

V E R. Vellem satius, ut duas tantum militias in mente haberes, Equitem & Peditem: & non aliam necessitatem bellandi, quam unius

nius Exercitus victoriam. Quid refert? an uno genere vincas, vel pluribus perdas. Multitudo formarum militiae, separat magis bellicorum Consilia, quam conjungit. Et saepe fit, ut cogitando, qua via quodlibet militiae genus melius pugnet, totus Exercitus negligatur. Accedit praeterea, ut quodlibet genus supra aliud praecellere volens, socios alterius generis magis contemnat & conturbet, quam juvet, ut qui unum in bello censerent, pro diversis censeantur, & unitatem victoriae distrahant, difformitate agendi. Quae contra unum robur cogitent; si unum genus se esse sentirent.

III. VAN. *Hastatorum cohortes habeo quadraginta.*

VER. Egregium belli robur, si hastarum necessitas fuerit; si non, magnum agilitatis impedimentum. Quod si unum praelium conficiendum

dum tibi sit, necessario hastas semel confringes; si plura: hastas non habebis, si nullum, magnum impedimentum frustra tecum vehes.

IV. VAN. *Habeo & plures hastas pro secunda vice.*

VER. O grave lignorum onus! sine certitudine necessitatis.

V. VAN. *Formabo mihi quoque & Legiones Draganorum, ut illis utar & tanquam Equitatu, & tanquam Peditatu.*

VER. Habebunt ergo naturam vespertilionis, qui & mus est, & avis, & neutrum, & ex neutro utrumque. Si equos conscenderint non habebis Pedites, nec (si descenderint) Equites; magna illis erit distractio cogitationis in prælio; magis metuent perdere equos quam pugnam; & tu volens habere in equis Pedites, verendum, ne habeas Equites sine equis.

VI. VAN. *Uno verbo, quot-quot genera sunt Militiarum omnia habebō.*

VER. Quo plura genera habebis militiæ, hoc in bello distractior eris. Quid refert, an multos autores cladis, an unum Victoriæ habeas, malim, sicut unum te bellandi finem habere nempe Victoriā; ita duo tantum genera Militiæ, Peditatum & Equitatum.

CONSULTATIO

VIGESIMA.

De Fortificationibus Locorum.

I.

VANITAS. *Exstruam Arces & Fortalitia pro defensione Regni.*

VERITAS. Sicut Magnes trahit ad se ferrum, ita Fortalitia
tia

tia hostem. Arces & Fortalitia sunt quandoque invitamenta adversæ fortunæ: unde illa prudenter & opportune fabrica, vel lapides relinque.

II. VAN. *Faciam Fortalitia in diversis locis, planis, montosis, aquosis, saxosis.*

VER. Non loca, sed passus hostium considera; non propugnaculorum situm, sed inimicorum transitum. Illa optima Arx est, quam necessitas opportuno plantat in loco; ita tu semper melius facies si quæseris non locum Arcei, sed Arcem loco.

III. VAN. *Faciam Fortalitium magnum, ut multos milites capiat.*

VER. Desolabis Exercitum, & implebis fortalitium. Majus tibi erit præsidium in Arce, quam Exercitus in Castris. Prius a te ipso obsideberis, quam ab hoste.

Quod

Quod pro Exercitu parabis alimentum, Præsidium consumet, Cave, ne, dum facies ex Arce Castra, efficias ex Castris Arcem.

IV. VAN. *Faciam etiam & parva Fortalitia.*

VER. Parva fortalitia distrahunt Bellatorem, & attrahunt hostem; parum offendunt, & nihil defendunt: magis cogitandum tibi erit, quomodo hostem repellas a parvo fortalitio, quam quomodo hosti noceas ex magno. Facies tibi pulcherrimas caveas arte militari ornatissimas, ad ocludendas vires tuas sine fructu. Incerta tibi erunt propugnacula inimicorum, certissima oppugnacula amicorum. Parvum quoque fortalitium; parvos habebit Bellovardos; nullaque defensio erit: quia alæ propugnaculorum vix tormenta capient, ob angustiam collocanda. Si vero Bellovardos magnos habuerint,

rint, cortinæ penitus nullæ erunt, qui inevitabiles sunt parvarum arearum defectus. Obsidio quoque facilior hosti, et defensio difficilior. Arci inde provenit. Fossarum denique angustia hinc sequitur summe noxia defensori, quam si latiore habere quæsieris; circuitus contrasarpæ tuæ monstrosior majorque proportionem Arcis tuæ eveniet, nec sufficiet numerus præsidii ad implendum situm viæ coopertæ circumcirca defendendæ; fietque, ut externa defendendo, internum corpus areæ penitus milite evacues; aut sine milite, & defensione externa tua hosti relinquas. Collige ergo breviter parvi fortalitii tuî maxima incommoda.

V. V A N. *Fortasse eligam situm paludosum, ut difficilior sit hosti accessus,*

VER. Si non ab hoste, obdeberis a palude. Non tam difficile

cile ad te hostis accedet, quam tu ad hostem. Fossa paludosa est sustentamentum pontis natantis, per quem hostis usque ad muros tuos per galeriam perveniat, & in manibus cuniculos ad ejiciendum pulvere vallum adaptet, Cameramque collocet. Sicca vero Fossa excursionem ex Arce contra hostem non impedit, areamque dimicationis in Fossa defensori non aufert. Tu vero vis magis clausus esse, quam securus.

VI. VAN. *Eligam ergo locum in alto monte.*

VER. Fortalitium tuum itaque aëri dominabitur, non terræ. Longe conspicias hostem ab Arce, sub Arce non videbis. Tormenta tua distantiore hostem male attingent, vicinum nullatenus. Hostis tuus nullibi erit securior, quam sub manibus tuis. Globi tormentorum tuorum cadent in hostem

E stem

stem, non jaculabuntur, tantundem tibi erit lapides projicere: si ad radicem montis tui hostis accesserit, commodius cuniculos excavabit, ut Arcem tuam per ignem ejiciat. Necessè erit, ut alia Propugnacula ad radicem montis circumcirca extruas; habebisque superius fortalitium clavum inferiori fortalitio, ut incommoda montis & pericula accessionis hostilis effugias. Considera præterea quantum tibi militum circuitus montis, radicisque ejus defendendæ auferet ex Arce.

VII. VAN. *Ego in plano & aperto loco fabricabo.*

VER. Hæc propositio tua melior mihi videtur cæteris. Hoc enim modo propius hostem reprimes, & facilius accedes, sed etiam & ab hoste idem tibi eveniet. Verum strenuo Defensori omne fortalitium planum est, & arduum igna-

ignavo; nihil tibi proderit fortalium in plano habere, si hostis per montes transitum quæsiverit. Prius interrogandus tibi est hostis, quo eat, quam de fortalio iudicare, non tu, sed hostis necessitatis iudex erit. Nonne meministi Capuam in plano sitam Annibali Cannas fuisse. Nihil tibi proficiet Arx plana, si obfuerit aspera fortuna; nihil proderit pulchritudo mœniorum, nec speculatores ex tormentorum suggestu oculi, si hostis alio passum converterit, qui si magnum habuerit Exercitum, non metuet fortalium relinquere a tergo, & ultra progredi: si vero parvum: non accedet Arcem: ita non voluntas Commandatoris, sed ratio Bellatoris constituet valorem Arcis.

VIII. VAN. *Sed non tantum Arcem, vel Citadellam, sed etiam*

LII De fortificandiis Locis.

tiam & totam Civitatem fortificabo.

VER. Tu ergo vis, ut video, & hosti dominari & Civibus: Arcem non habebis perfectam, & Civitatem suspectam; ex utraque parte metues de Arce. Magis optarem, ut vel Arcem perfectam haberes, vel Civitatem. Qui Arcem Urbi adstruit, eo ipso de amissione Urbis cogitat. Primus ad perdendum gradus est, de amissione cogitare, Defectus unius areæ penes alteram major videtur, & distractior est semper duorum corporum, quam unius defensio.

IX. V A N. *Adhuc delibero, figurane regulari an irregulari, exstruendum mihi sit fortalitiu.*

VER. Credo, quod moenibus describes regulam, sed non hosti, regularium arearum expugnatio facilius ab hoste percipitur, ad regularia moenia oppu-

De Fortificandis Locis. III

gnanda æqualius hostis regulatur, & proportionem ab uno propugnaculo, ad cætera æqualiter capit, sumitque. In irregularibus vero non item: quia ipsa illa angulorum varietas, & inæqualitas linearum, magis confundit hostile iudicium, quam docet; unde difficillior aggressionis cogitatio est. Regularitas vero ipsa instruit hostem, nec diversitate confundit. Facilius & utilius est, figuram situi, quam situm figuræ adaptare.

X. VAN. *Faciam pulcherrima opera externa, ne hostis facilius ad ipsa mœnia accedat.*

VER. Hæc opera cum proposito tuo non conveniunt. Dicis enim te metuere, ne hostis ad mœnia tua appropinquet, tu autem non metuis, cum mœnibus tuis ad hostem appropinquare. Nonne semper opera externa minora sunt ipso

ipso corpore fortalitii, & facilius capi possunt? quæ si hostis occupet, sero te pænitebit, hosti illa, non tibi struxisse. Occupatio vero operis externi, est gradus ad expugnationem hosti paratus, & defensori inde amisso, primæ famæ multum præjudiciosa. Cur ergo vires tuas, quas tibi vel maxime connectere expedit, ab extra rescindere cupis? nisi ut celerius hostilibus copiis animum augeas, & diminuas tuis. Quot enim opera externa amittes, tot parabis hosti victorias, & militem non sine strage continuo fatigabis.

CONSULTATIO

VIGESMA PRIMA.

De inchoatione Belli offensivi, & diversis casibus bellandi. Consiliisque Bellicis.

I.

VANITAS. *Quomodo bellum incipiemus.*

VER. Svaderem, ut potius cogitares, quomodo finiemus. Bellator in fine perdit, quia fine non incipit.

II. VAN. *Opus mihi est Consilio, an hoc offensivum bellum, quod ex justis prætensionibus incipio, inchoare debeam per obsidionem fortaliti fortioris, in confiniis existentis Urbis; an prius exercitum hostilem praelio aggrediar?*

VER. Quære prius, & bene explora, utrum hostis tuus paratus existat, vel imparatus; deinde prudenter concludes, quid malis prius habere; Regnumne sine bello, an bellum sine Regno? si imparatus est; cura, ne sit paratus: Resolve velociter, dissipa copias, impedi congressus, occupa Regni viscera, affecura passus, congrega

commeatus, divide inimicum, populum fac amicum, aggredere celeritate, attrahe humanitate, Præfidiis firma, protege, conserva. Ita non rapies Regnum, sed capies, & sine bello possidebis. Si vero paratus est hostis, vel tempori te comites, vel fortunæ. Quod si fortunam sequi malueris, viribusque confides, cum hoste prælium committes; opusque erit, ut prius sis vates, quam victor: si vero tempori te commiseris, a Confiniis incipies, diuturno labore & patientia terras acquires; obfiones formabis, succursus sustinebis hostiles, obsidens obsideberis inter Arcem & hostem. Tunc eligendum tibi erit, ubi tutius dimicare malis; sub cœlo, an sub Arce. Hoc tamen scito, quod nemo obsidet, ut non etiam obsideatur ab hoste.

III. VAN. *Occasiones cum tempore mihi suggerent Consilium.*

VER. TU potius suggere consilio occasiones, vel si desunt, facito. Magis virile est, fortunam sibi facere; quam expectare. Acta fortunam faciunt. Qui expectat, negligit. Qui hostem prævenit, dat materiam bellandi, & constituit agendi occasionem.

IV. VAN. *Sed vellem scire, in quibus hostem præveniam.*

VER. Loco & alimento: Primum est, quod vincimus, aliud quo vincimus. Nimirum, terra & miles. Primum occupandum est; alterum conservandum; ex his duobus tota Ars belli dependet.

V. VAN. *Ex duobus ergo unum faciendum mihi est, aut acie hostem aggrediar, aut obsidione Urbem.*

VER. Si paucas copias habes, suaderem neutrum: si magnas, utrum-

utrumque illud, ne cum paucis
Copiis inveniatis sub Urbe; hoc
vero ut a succursu Urbis hostem
divertas.

VI. VAN. *Occupabo utrumque li-
tus fluminis, pontemque extru-
am, ut ex utraque parte com-
municationem belli habeam,*

VER. Quære prius, ex qua
parte fluminis hostis inveniatur.
Nam si ex hac est, ubi & tu,
hosti terram relinques, quam pos-
sedisti; vel terga ostendes transe-
undo flumen, quo facilius in tran-
situ pereas. Et dum de alio lit-
tore cogitabis, primum deferes.
Necesse erit, ut iterum cogites,
quomodo redeas, vel bellum di-
vidas, quod conjunctum securius
est, quam separatum; nisi forte
hostem experiri velis an transi-
tum Exercitus tui impedire medi-
tetur? ut ad congressum prælii cum
eo faciliorem viam habeas. Con-

fide-

Advera quoque, si hostis a flumine propior vel remotior sit: nam si propior, prius dimicandum tibi cum impediēte transitum hoste erit, quam de transitu, cogitandum. Si vero remotior sit hostis a flumine, mensura prius iter hostile, quo tempore a te distet, ne te in transitu fluminis occupatum aggrediatur. Sed consulem potius, ut invadens Regnum hostile, statim in principio belli ex utraque parte fluminis, terram ingrediare, ne difficilius tibi sit jam parato ad bellum hoste, de altera parte fluminis contendere; Quia sic facilius hostem distrahes, & cogitationes tuas minus divides, cum bellandum tibi erit. Unde melius tutiusque tibi erit, ut ante bellum per utramque ripam fluminis præensum Regnum invadas, ita, ut utroque pede utramque ripam teneas: & facilius

ad quam partem volueris, bello propendeas. Ita facilius fiet, ut progrediendo cum Exercitibus ab utraque ripa fluminis fortalitia plantes, pontemque extruas in loco, qui tibi commodior prorationibus belli videbitur.

VII. VAN. *Postquam pontem struxero, tunc transmis-
sis ad alteram partem Copiis,
Urbem capitalem ex utraque
parte obsidionem stringam.*

VER. Obsidionem non disvadeo, sed simul svadeo; ut non tantum de obsidione, sed & de prælio cogites, qualique modo & urbi sufficias, & succurrenti hosti. Ex una cogitatione duplex tibi difficultas enascitur, ab una parte periculum, ne cedas; ab altera, ne perdas.

VIII. VAN. *Si hostis succur-
sum dederit Urbi, ab Urbe
non cedam, potius hosti aci-
em*

*em opponam : quia & obsidioni
& praelio par sum.*

V E R. Sæpe quos spes pares credidit, fortuna impares ostendit. Melius est bis ad Urbem redire, quam semel sub Urbe jacturam pati. Prudentissimi Ducum sæpissime elegerunt magis credere securitati suæ, quam fortunæ. Temerarios quosque magis puduit solvere obsidionem, quam perdere Exercitum. Semper compensari potest, quod distulit prudentia, sed rarissime, quod abstulit calamitas.

IX. VAN. *Movebo Exercitum uno milliari ab Urbe, aciesque instruam ad prelium.*

VER. Ita non armis solum, sed & civilitate vinces hostem, cum illi obviam iveris; prudenter obtemperabis necessitati, quæ Magistra est bellandi. Nemo imperavit hosti, qui prius non pa-

ruit. Ergo fausto pede progredere ad pugnam.

X. VAN. *Movebo itaque Exercitum versus hostem.*

VER. Mitte prius exploratores, ut scias de hoste; notitia perfecta de inimico, media victoria est. Sapius ignari, quam debiles, perdidit prælia. Præcipuum in agendo impedimentum semper fuit, nescivisse. Ignorantia mater est dubitationis, dubitatio timoris.

XI. VAN. *Faciam ergo Consilium cum Officialibus, de formanda & instruenda acie ad pugnam.*

VER. Non dubito; quod consilium erit pucherrimum; delineatio acierum exquisitissima, figuræ in charta ingeniosissimæ: sed casus consilii difficilimi, rationes variantes, opiniones pugnantes, & tota operis dispositio magis ad memoriam localem, quam ad e-

ven-

ventum actualem formata; non aliter, quam solent facere imperfecti iconum Pictores; qui fœminas depingunt, contenti magis, si venustiores fecerint, quam sunt; quamsi similes: Ita & tu pulcherrimam aciei tuæ frontem talem depinges in Consilio, qualem non poteris imitari in prælio. Observa etiamsi peritissimos saltatores, qui chorearum figuras exactissime addiscunt, eos tamen sæpe, quamvis nemine impediante, aberrare contingit! Tu credis te facilius sub tormentorum ictibus & pulverum nebulis, quam illos sub musicali harmonia ordinem figurarum tuarum observare posse.

XII. VAN. *Locum eligam
superiorem, quam hostis habere possit; & ibi illum expectabo cum acie jam instructa*
VER. Quando illum expectabis
non veniet; sed veniet cum non expectabis

ctabis : sufficiet illi , te ab Urbe
removisse. Inveniet etiam situm
tibi superiorem , ubi te expectet.
Multi ad convivium non veniunt
expectati ; quanto rarius ad præ-
lium. Quodsi expectabis congres-
sum , amittes tempus obsidionis ;
si ad obsidendum redieris , ille te
aggrediatur. Nescit Bellator tem-
pus pugnæ quando illi supervene-
rit ; si sciverit nulla fortuna erit : quia
occasiones præliorum sola Deorum
destinatione eveniunt. Quamobrem
si hostis alio vertet , & tu situm
mutabis : si tu ad Urbem , ille ad
te redibit ; si tu ab Urbe , ille a
te removebitur. Sine armis vincit ;
qui tempus aufert aggressori. Un-
de ne tempus perdas , bellum-
que amittas , primo mensura vi-
res tuas , utrum in duas partes
dividere Exercitum tuum valeas.
Nimirum , ut uno Exercitu hosti
in

in campo insistas, altero obsidioni sufficias. Ita hostem ab impedimento obsidionis amovebis, quia nec Urbem succursu suo petere audebit, ne inter duos Exercitus claudatur. Satius prælium quod desideras, tecum committet. Si vero duo corpora exercitus separata habere non poteris, ut uno obsidionem promoveas; altero hosti prælium opponas: tunc satius ab obsidione te amove, & juncto in unum exercitu, hostem pete, congressum quære, ut pugna devicto securius obsidionem tuam formes, at sine metu succursus certius commodiusque Urbem possideas.

XIII. VAN. *Sed nunciatur mihi per exploratores, hostem hodierna nocte ad aliam partem fluminis transivisse. Unde lætor plurimum, quod hostis recesserit, signum enim est metus illius infallibile.*

V E R. Ego vero miror plurimum, te inde letari, unde contristari debes. Video enim inde prudentiam hostilem, quod distulerit illa, quæ tu optas. Nulla enim major prudentia in bellatore apparet, quam experiri, quæ hostis desideret, & quæ metuat, quæ cum tu metues, ille optabit. Tu cupiebas conflictum, ille negavit. Non hoc signum est metus hostilis, sed maturioris Consilii, & novæ alicujus, & validioris cogitationis. Vereor enim, ne hostis cum auxiliaribus Copiis Principis amici sui conjungatur, quibus collectis transeat iterum flumen, ut fortior te aggrediatur, vel comeatum omnem (provisa Urbe) auferat tibi; ut cogaris ex defectu alimenti aliam terram querere, & exercitum tuum continua defatigatione extenuare; & ut ille interim semper majores vires

res acquirat, teque longitudine temporis exhauriat. Tempus enim sibi dat, qui hosti aufert: momenta, quæ effugiuntur, validissima sunt. Et nihil magis hostile iudicium confundit, quam insperata actionis mutatio.

XIV. VAN. *Quod timebamus, venit, nimirum: quod hostis ex altera parte fluminis cum Copiis auxiliariibus Exercitum suum coniunxit. Quid ergo agendum est? & utrum ad alteram partem fluminis transeundum cum exercitu, hostique occurrendum, an ex hac parte expectandum.*

VER. Dicebam, melius hosti insistendum erat, quam Urbi. Facilius est devicto hoste Urbem obsidere, quam armis & tempore firmato Bellum profequi. Regnum alienum quærentibus, hoc vel maxime cavendum est, ne prius

prius de terra, quam de hoste cogitent. Defensore sublato ipsæ Urbes pateſcunt: Primum; Victoris studium est, Campus, ultimum, Porta. Fortunam extendere ſoportet, non claudere: cogitandum tibi erat prius, quid hostis faceret, quam quid tu. Non potuit inſaſ aliud, quam auxilium quærere; studendum erat, ne quæreret; aut impediendum, ne haberet. Semper dixi: transitus fluminum raro non magnorum moliminum indicia ſunt. Nunc cogitandum est, an flumen tranſeas, vel hic hostem expectes: prudentius tamen manendum hic exiſtimo. Ex hac parte fluminis jam virium tuarum certus es ex altera non ſecurus. Magnus fortunæ tuæ mediator fluuius eſto, major moderationis & patientiæ Magiſter maximus expectandæ ab hoste doctrinæ Conſiliarius. Melius tibi unius ripæ Poſſeſſorem fieri, quam

utri-

utriusque ambiguum. Periculosius est, ad hostem transire per flumen, quam ad flumen hostem expectare. Illius labor, tua doctrina erit. Quantum virium habeas, jam ille novit, tu adhuc ignoras, quantum illi accesserit; ita video, ex utraque ripa fluminis alter alteri arbitrium dabit; quis prior vestrum transire malit, & ab alio doctior fieri; tu tamen cogita, ne otiosus hic maneat. Pondera modos sustentamenti Exercitus, ut alimenta habeas, quæ sufficiant: quod si virium non satis est, adauge copias, tracta cum vicino Principe, ut hostilis auxiliatoris ditiones invadat, copiasque auxiliares ab hoste divertat, vel si opus fuerit, tibi supeditet. Sed satius, si tuis vales, alienas ne quere manus; formidolosa enim sunt, nihilque tam infirmum, quam potentia alienis viribus innixa. Satis.

tis tibi erit dominium primo impetu usque ad ripam fluminis extendisse: quod jam occupasti; cautus tene: quod nondum, patientia habere disces. Magnis conatibus nunquam fida sociâ fuit fortuna velox: Tu satis curabis, si ex hac parte fluminis, quod succjugasti, tenueris, hostem ad te transire non permiseris, exercitum servaveris, dominium firmaveris, de hoste plenam notitiam habueris. Interim prudenter cessa. Sæpe intuitum est, longiores alas rebus, quam temporibus dare.

**CONSULTATIO
VIGESIMA SECUNDA.**

De Causis Pacis & Tractatu ejusdem.

I.

VANITAS. *Delibero: An debeam bellum continuare, vel contentus acquisitione eorum, quæ jam teneo, pacem amplecti.*

VERITAS. Melius est, & facilius, tunc pacem facere, quando tu vis, quam expectare, ut hostis nolit. Pax est, quæ confirmat & ratificat acquisitionem victoris. Nihil optabilius est, quam sæpe possidere, & cito pacisci. Extenuari solet fortuna longitudine temporis, & sicut filum nimis extensum, ex improvise rumpitur, dum nimium extenditur: firmitiorque est fortuna, quæ trahit, quam quæ trahitur.

II. VAN. *Sed nullam habeo adhuc causam quærendæ pacis, cum sim superior armis, quam hostis.*

VER. Satis causarum pacis invenies, si miseras & incertitudines bellorum ponderaveris, si de te cogitaveris, ut de hoste; si judicaveris quam exitiosum sit, nolle temperare felicitatem. Videte vos omnes, qui tam intense ac
impen.

impense proficere studetis in hac vestra Regnorum mercatura! non possidetis, sed commutatis terras, acquiritis, tanquam reddituri; & redditis, tanquam recepturi: vel tanquam Mercatores, qui suas merces nunquam sine damno diu retinent, & non sine lucro cito expediunt. Incertæ ac instabiles sunt Victorum potentia, & felicissima bellorum momenta, quæ primis ausis instar juventæ floruerunt, ipsa temporis lassitudine velut senio marcescunt. Nec satis est, te superiorem armis videri, ut continuo in culmine fortunæ consistas; quia omnes intensi Bellatorum sudores similes sunt in balneo sudantibus, ubi quanto quis superius confederit, magisque sudaverit, tanto citius descendit; ascenditque alter, ut pariter sudet; ita omnia magno sudore par-

ta,

a, ab imminente vicissitudine frigeſcunt.

III. VAN. *Nihil adhuc metuo, quod me inducere poſſit ad faciendam pacem.*

V E R. Ne ſequaris neceſſitatem ; prævenias prudentia : utilius pacem facies, dum fortuna eſt tua, quam cum fuerit aliena. Inter cauſas pacis, turpiſſimus eſt metus. Tempeſtively caſus prævide, ne ſero metuas : ſemper apud miſeros ultima eſt pacis cauſa, adverſa fortuna. Glorioſius pacem dare, quam accipere. Cauſas quæris, quæ te inducere poſſunt ad faciendam pacem ? prius quære effectus belli, prudentius ex fine cauſas diſces. Inquire tecum, an in ſolido fundamento bellum inchoaſti, & an victoria tua non ſit tibi invitamentum deterioris fortunæ, Revolve, quot Vicinos habeas, qui fortunam tuam

F tor-

torvo oculo aspiciunt; qui adversarii tui potentiam erigere malint; quam metuere tuam: quibus progressus tui existimabantur adversi, quia nimii, & ex eo suspecti. Apud vicinos enim Principes idem censetur, fortunam diminui suam, quam excedere alienam. Inde virium tuarum diversiones expectata, incursiones in terras tuas, divisiones armorum tuorum, succursus hosti tuo venturos ab iis, qui ex re sua ducent ponderare felicitatem tuam, & potentiam coequare cum aliena. Hinc tibi provenient incommoda emolumentis superiora, & magis semper ardua, & persæpe insuperabilia obstacula; distantia bellandi, & locorum pericula; victualium penuria, lassitudo ac tædium militis, & divisus in diversa belli studia exercitus. Unde quot partes armorum in se divisæ, tot dubia

consiliorum, & perplexæ, ac periculose resolvendi belli difficultates enascentur.

III. VAN. *Sed vellem scire, quæ mihi occasio erit faciendæ pacis, ut mihi sit Et honesta, Et utilis.*

VER. Arduos quidem pacis effectus in duabus conditionibus difficillimis posuisti; nimirum, honesto, & utili: quod utrumque apud optimos quandoque rarissimum, apud pessimos semper impossibile est, adeo, ut sicut virtus honestati, & fortuna utilitati famulari solent, raroque inter se conveniunt; ita & virtus ab utilitate, & fortuna ab honestate, remotissima sint. Tu vero ut occasionem pacis pallio honestatis pulcherrime vestitas, indue æquanimi-
tatem. Inter ultimas hostium rationes speciosissimum est necessitatis nomen. Meditatio amici,
F 2. nun-

nunquam inhonestus titulus æquitas: nihilque intratibus honestius evenire potest, quam de eo, quod ipse maxime velis, ab amicis rogari. Cum vires deficiunt inimicorum, incipiunt preces amicorum.

CONSULTATIO.

VIGESIMA TERTIA.

De acceptanda Mediatione Pacis & circumstantiis in ea necessariis.

I.

VANITAS. *Offert mihi mediationem Pacis cum Adversario meo, Princeps Amicus meus, & Vicinus.*

VER. Prius illum, an æquus Mediator, considera; an verus Amicus, proba; an bonus Vicinus, experiare. Ego enim veron: ne malit potius esse poten-

De acceptanda Mediatione. 135

ac fortunæ tuæ Moderator, quam inimicitiarum vestrarum Mediator. Vicinus enim, qui offert mediationem vicino victori, ostendit se victorias ejus ægre ferre: quia mavult concordiam utriusque, quam potentiam unius videre. Hoc semper observavi, quod bellis amicorum solent gaudere vicini, quamdiu illos inter se pares fortuna judicant: ubi unus eorum successu nimium antevenerit, tunc mediatio, speciosissimum livoris nomen, assumitur.

II. VAN. *Venit ad me Legatus ab Amico cum propositione Pacis.*

VER. Credo facile, quod optet te potius pacificum vicinum habere, quam fortem. Quia debiliorem te facere non potest, curat saltem fieri æqualem. Hoc semper commune est Principum amicorum inter se, quorum

vires viderint majores, eos sibi maxime suspectos, mediante pacis opera, quam honorificentissime disarmare velle.

III. VAN. *Audiam Prius, quid Legatus iste mihi proponet: ut possim deliberare.*

VER. Non dubito, quod audies ab illo multa magnifica, & inania; magna lumina verborum, & majora nubila rerum; speciosa, indirecta, conditionata, supposita arguta tentativa, plausibilia, affectata, facunda; plus argumentorum quam documentorum sonantia; uno verbo: tanta quanta Legatus potest dicere; vel quanta Princeps sperare incautus: ad quæ omnia audienda cuperem hoc maxime, ut tu & adversarius tuus, commutaretis aures inter vos, æque ut Midæ longissimas, quibus & ille, quæ tibi ab eo dicta sunt, & tu, quæ illi ab altero, pariter audire possetis: quæ conformia,
quæ

quæ diffona; si ambobus vobis eadem, aut ab alterius dictis aliena intelligeretis, tunc certus sum, abjecturos vos sponte omnes hostilitatis vestræ austeritates, & amica fronte odia in risus absque ullo Mediatore conversuros.

IV. VAN. *Sed tamen intelligam ex dictis ejus tenorem propositionum, & penetrabo sinceritatem.*

VER. Metuo, ne ambo inter vos, aliter intelligendo verba, ipsam rem non intelligatis: aut se intellexeritis; videamini non intelligere. Et sic dicta erunt clara, sed facta obscura. Multi enim in tractatibus ne prætensiones in perpetuum excludant, condiciones consulto obscurant, malunt enim esse verborum interpretes, quam evictores. Quia tutius est quædam non expressa reservare, quam expressaclare concedere. Et

fic tractantur sæpe incertissima
 aucupia Regnorum.

V. VAN. *Liberum mihi erit de-
 inde non acceptare conditio-
 nes mediationis, si mihi non
 placuerint.*

VER. Nequaquam, utrumque
 enim duco periculosum; & præ-
 cociter Mediatori annuere, & se-
 ro ab illo revocare sperata. Ve-
 reor quippe, ne dum mediato-
 rem amittes, hostem facias; & in
 partes adversarii tui aperte ac ne-
 cessario impellas. Sæpe enim fit,
 ut mediator, cui non succedit di-
 vertere potentiam vicini mediatio-
 ne pacis, eligat potius colligari
 cum parte debiliori, quam expe-
 ctare formidolosa semper, & sus-
 pecta a vicino potentia pericula.
 Satius itaque existimo, parere a-
 micitiæ, quam necessitati; & cre-
 dere, quæ optas, ne videaris o-
 stendere, quæ metuas.

De acceptanda Mediatione. 139

VI. VAN. *Destinabo ergo
Commissarios, ut feliciter in-
cipiant Tractatum Pacis.*

VER. Non dissuadeo, ut in-
cipiant (&, ut ais, felicissime)
dummodo possint etiam quam ho-
nestissimis verborum mendaciis po-
pulum a bello salvare.

C O N S U L T A T I O.
VIGESIMA QUARTA.

De Tractatu Pacis, & Conclusio-
ne utili & proficua.

I.

VANITAS. *Jam Commissarii
mei inchoaverunt Tractatum
Pacis.*

VERITAS. Optime, dummo-
do tractent & concludant, non tan-
tum quod est commissum, sed &
quod permissum. Scimus enim (ut
ait Plautus) quod pacto soleant per-

perplexarier: pactum, non pactum est, non pactum, pactum est; cum illis lubet.

II. VAN. *Primo consilium meum requirunt, an debeant ostendere generalem Plenipotentiam, vel in aliquibus punctis illam reservare.*

VER. Ego tamen certus sum, quod magis tuam potentiam aspicient, quam illorum Plenipotentiam: majorem fidem vires, quam verba invenient. Dolose tractantibus magis plena fiducia semper deest, quam Plenipotentia. Nil valet ostendere commissa, si non servabuntur promissa. Ego nullum commodum inde puto, diu in plenipotentia morari: satis enim hominum in bello, perdidimus; hoc adhuc deest, ut perdamus; & tempora. Plus docet conditio & status victoris, quid permittendum sit, & quid cedendum

dum, quam zelofissima folia Plenipotentis. Cito ostendat, ut cito possideas.

III. VAN. *Secundum punctum est ad resolvendum; utrum illis cedere possimus aliquid de acquisitis.*

VER. Meo iudicio interrogandi quoque & illi sunt, si & illi nobis concedere possunt aliquid de nondum acquisitis. In litigando ille solidius respondet, qui tenet. Deterior pax est vel ipso bello, quæ parta cedit, quam quæ amissa concedit. Ita melior esset & felicior hostilitatis conditio, quam amicitia; si illud tanti sudoris emolumentum, quod non unus labor dedit, una pax eriperet. Nunquam iuste restituitur; quod difficile paratur; quia acquisitio victoris; merces est virtutis.

IV. VAN. *Hoc credo illis posse permitti, ut ad hanc flu-*

*minis ripam confinia nostra
extendantur.*

VER. Ego autem credo, quod limites vestros si novæ cupiditates mutaverint, nec flumina custodient; effluent cum tempore & pacta, si rapidior erit flumine voluntas: illeque plus altero terræ possidebit, qui plus erit contentus suo. Immane est, plus credere flumini, quam fidei. Nihil incertius est & instabilius, quam confinia inter non contentos.

V. VAN. *Montes quoque per
medietatem constituent limites,
& pars sylvarum dividetur.*

VER. Optime, ut sciant & Sylvani & Monticolæ, quousque vestra cupiditas pervenerit; & quod nec DEUS, nec natura divi-
sit, vos scindere præsummitis. Il-
li locorum termini certissimini vo-
bis erunt, quos moderatio & æ-
quitas assignabit, non quos possi-
den-

clendi desiderium ostendet. Quid prodest loca describere limitibus, si eventus rerum non possumus imponere temporibus. Hæc duo simul respice: *Quantum & Quamdiu.* Quandoque plura tibi auferre solet; quam tribuere nimius possidendi amor: quia alienæ rei acquisitio, conjunctum propriæ periculum facit. Ostendam tibi, quæ limites tuos perpetuo custodiant; non extorta vicinitas, sed jucunda; possessio non erepta, sed diu oblivioni data; non victor terræ Dominus, sed immemor extranei hæredis colonus; terra non armorum injuria parata, sed avorum antiquitate relicta. Hæc sola regnorum tutissima confinia sunt.

VI. *Fortalitia aliqua demolientur ab utraq; parte, & duo tantum in alio passu erigentur.*

VER. Et hæc perplexissima pacis conditio mihi videtur mutare

loca, non occasiones bellorum. Fortalitia, quæ dirues in uno loco propter concordiam, fabricabis in alio propter discordiam. Transferentur tantum offensionum lapides, non cessabunt. Probabitur inter vos, quis vestrum muris durior sit. Et ubi de novo surgent castella, denuo resurgent & castra; bellumque ad vos his gradibus redibit: Primo, certabunt inter se subditi, deinde Gubernatores, postremo Domini. Non panis, non merces, non annona, non pascua alterius grato oculo aspicientur; nihil erit uni provisum, quod alteri non sit inuisum. Credo, si fieri posset, non cummunem aërem esse hominibus, quod in eo etiam fortalitia appendere quæreretis. Imponite frena cupiditatibus, non passibus; fortiores erga vos animos, quam arces habete. Una sit æquitas

tas amborum, hæc magis inter vos pacem cavebit, quam fortalitia duorum. Sed video, quod hi Mediatores vestri magis laborant, ut bellum inter vos illis suspectum finiatur, quam vera amicitia conservetur. Quia aut metuunt, ne ad alios fortunæ incommoda perveniant, aut malunt fortitudines vestras ac debilitates interposito pacis intervallo metiri: solent enim Principes suspectis oculis vicinorum certamina intueri, quando vel adherere parti periculosum ducunt, vel otiari dedecorum & inutile. Unde ancipites, pallio pacis alienæ, formidinis suæ arcana operiunt, Quamobrem raro in mediationibus respicitur, ut solida pax firmetur, dummodo suspectum bellum dissolvatur. Sed non minus respiciendum est, qua securitate pax stabiliatur, quam quomodo bellum finiatur.

VII, VAN. *Non potest esse major securitas, quam cautio Mediatorum, vulgo Garantia, quæ mihi dabitur ab illis.*

VER. O quam inportunissimum remedium! quanta servitus coactæ amicitiae & voluntatis! ex respectu alieno amicitiam retinere: ne unus hostis habeatur, preparare sibi secundum: non satis tibi obfuit unus hostis, ut velis iterum habere duos. Quæ amicitia vestrum erit? cujus fides non ex animi arbitrio, sed ex alterius metu aestimabitur; o quam pulcherrimum securitatis propriæ inodamentum! nullum ad se habenti, dare pretextum, Cogitandum ergo vobis est statim & de secundo mediatore, qui bellum, quod inter duos actum erat, inter tres componat. Sæpe enim evenit; quod illi, qui non habent intrandi causam in terram alienam, quæ-

runt

runt fieri mediatores, ut cum illis opus fuerit, fiant irritatores, deinde (cujus parti magis proderit) vindicatores, ac postremo rerum usurpatores. Ego infelicem illam prorsus amicitiam existimo, quæ externi arbitrio regitur. Vultisne potius equorum non hominum more adinvento freno, ab aliis ad amicitias duci? securitatem inter vos quæritis; nescio cur firmiorem alieno ingenio, quam vestro. Ergo majoris autoritatis & respectus apud vos censebitur ille, qui vobis fide jusserit, quam qui vobis fidem servaverit? quomodo alienæ virtuti creditis, si vestræ diffiditis? Si veram securitatem vestræ fidei habere vultis, credite potius constantiæ vestræ; quam alienis promissis, & veram, pacis securitatem, certiolem a propria fide vestra, quam ab ipso fidejussore expectate.

VIII. VAN. *Nonne melius esset juramenti Sacramento, quam fide jussione Mediatorum Articulos pacis asscurare.*

VER. Credo, quod melius, si magis timueritis DEUM, quam homines. Fidejussores persæpe & falluntur, & fallunt, DEUS autem nec fallit, nec fallitur unquam; quod vobis fortassis non placeret: video enim, quod non vultis utilitates vestras, æternitatis pretio mensurare; quia minus vobis videtur, contineri conscientia, quam manu. Ut bene examines tecum, juramentone an Garantia obfirmare pacta tua debeas? elige apud te prius, quem decipere malis, DEUM, an Fidejussorem? aut consentire, ut unum ex vobis, aut ambos vos decipiat Fidejussor. Duo enim ex temero juramento solent provenire mala, ut ait Sophocles: Culpari amicis, & De-

OS

os offendere. Si ea juraveritis, ad quæ tenemini, præstandum magis est, quam timendum; si vero illa, ad quæ non tenemini, quomodo servabitis ea, quæ servare non tenemini? nonne sufficit probitas vestra? non adsciscite Deos ignorantibus mortalium: sed ut promissorum fidem habeatis; tales Orbi appareatis, ut magis vobis ipsis, quam ipsi juramento credatur.

CONSULTATIO
VIGESIMA QUINTA.

De Status Regimine tempore Pacis, & ordinatione rerum necessaria.

I.

VANITAS. *Iam pax conclusa est, quid faciemus? & quomodo res status ordinabimus.*
VER.

VER. Pacem fecisti, sed non habebis, si cum hostibus tantum, non tecum. Pejores sunt, adversarii pacis, quam belli, animorum, quam armorum. Et sicut ægri tudines capitis graviores sunt & periculosiores, quam manuum & cæterorum membrorum; ita, si caput pacem non habebit, quod tu es, tunc et totum Regni tui corpus secum dissentiet. Quod si veram & perfectam pacem habere volueris, mature illam ab otio distingue, ne Regnum, quod virtute & labore ampliasti, sub svavissimo pacis vocabulo per ignaviam amittas. Perniciosissimum Virtutis & securitatis venenum est, desidia; si cessavit cum bello labor, inchoabuntur graviores cum statu curæ cogitandumque tibi est, ne alios hostes non habendo, facias tibi cives: sæpe mala, quæ bellum & labor diu frenavere, repente laxavit vitis, iminens virtuti exitiosa torpedo.

II. V A N. *Iam non erit mihi opus exercitu; unde melius existimo exauctorare Copias, quam cum magnis impensis frustra alere.*

V E R. Si fortitudini tuæ & securitati renuntiasti cum bello, exercitum dimitte; inter præcipua pacis studia pulcherrima omnium ars est, commode vires servare, nunquam amittere; vides, quod fortissima animalium ipsa docuit Gubernatrix natura, unguibus uti ad prædam, & post prædam tamen servare. Et turpe eadem natura iudicavit deesse dentes etiam mordere nolentibus: Nonne Arsena- lia & Pyrothecas servabis etiam finito bello? arma quoque & machinas bellicas non alienabis, tanquam servitura? Militem vero, nobillissimum Imperii tui decus, populi tui robur, & publicæ securitatis brachium, tanquam minus neces-

necessarium existimas. Duabus ex causis vel potissimum militem tibi necessarium esse censendum est. Primum, ut nunquam metuas: deinde, ut semper metuare. Ut enim turpe est sine nobilitate Regnum, ita & indecora sine armis Nobilitas. Nemo putatur æger, nisi viribus destitutus. Et sicut prudentes Medici statum ægroti illi melius curant, qui vires conservant, quam qui multa pharmaca porrigunt; ita status Regni tui melius valebit; bene ordinatis viribus, quam multis & perplexis juribus.

III. VAN. *Exaudtorabo Exercitum, quia modo miles non est mihi necessarius.*

VER. Non tantum servandum est, quod necessarium est, sed quod necessarium esse potest, necessarium vero illud semper est, quod non semper haberi potest; milites boni difficile fiunt,

fiunt, difficillius efficiuntur, difficillime inveniuntur. Si dimittes Exercitum, amittes robur, perdes famam; non pacem coles, sed inertiam; & vires, cum opus tibi fuerit, non habebis. Extinguentur arma instrumenta Virtutis, ex quibus Nobilitatis decus, & Patriæ securitas. Nunquam magis timendi sunt hostes; quam Pacis tempore. Sereno cœlo commodius est aucupium, & quiescentibus in aquis certior est piscatura. Sponte metuenda sunt mala, ne illa inviti timeamus; In pace quietum te esse volo, non imparatum; ita pacem cole, tanquam subdito pugnaturus: hoc unum in pace felicissimum est, posse retinere vires, nunquam amittere: & ita amicis pacem servare, ut non necessitati amicitiam nostram debeant; sed virtuti.

IV. VAN. Credo, quod amore pacis stabilitae, Status Regni quietem omnem amplectentur, ideo non mihi erit difficile pacatam habere Rempublicam.

VER. Imo nihil magis arduum, quam felicitas sine excessu, gaudium sine protervia, securitas sine desidia, abundantia sine luxu, & quietis fiducia sine periculo. Secum pugnare solent, qui hostem non habent. Nunquam contentus est populus in felicitate nimia constitutus; possibilis est infelicem juvare, quam coercere felicem; qui hostem non habent, Principem accusant: æmulatio, quæ cum Adversario cessat, intra se ipsos exercetur. Unde cogita, & prudenter provide, ne mala, quæ cum hostibus desierunt, cum Civibus incipiant: ac impiis paratus esto minime turbari accusatione populi. Qui enim nul-

mala sentiant, stulent querere, quem accusent. Unde si Rempu-
blicam in pace quiete regere cu-
pis; non graveris reddere ratio-
nem etiam bene factorum, Cave
quoque nimis Legibus circumferi-
bere statum; varietate enim Le-
gam simplicitas Iustitiæ tollitur;
qua sublata, fundamentum Regi-
minis subvertitur. Nunquam enim
evertitur Libertas, nisi prius
contemnatur Iustitia; & cum ju-
stitia cadit Majestas, cum Maje-
state timor, cum timore pudor &
pietas; deinde sequitur pessimus
licentiæ fructus ipsa libertatis amissio.

V. VAN. *Cunctos (ut ait
Historicus) dulcedine otii al-
liciam ad obsequium & obe-
dientiam.*

VER. *Semper secum cogna-
ta sunt mala, otium & vitium; so-
lo labore virtus, vera felicitas
paratur. Cogita potius, quibus
G arti-*

artibus in otio populum occupes, ne perversa & abrupta contra te machinetur. Fortior enim esse solet in otio contumacia. Si vitiis populum occupabis, lucraberis proprium semper nequitiae fructum, insolentiam; ex otio enim vitium, ex vitio nequitia, ex nequitia insolentia, ex insolentia temeritas & seditiones nascuntur. Vide ergo quam amarum finem habeat otii tui dulcedo, quam felicior est amara virtus, suavi abusufelicitatis.

V. L. VAN. *Quibus ergo modis divertam Populum a licentia.*

VER. Inprimis rigore Legum, disciplina Universalis, & autoritate Magistratum. Prius semper negliguntur vitia privatorum; deinde in publicum erumpunt. Exempla impunitatis magnum Jus tribuunt sceleribus, & deinde everfioni Reipublicae. Facilius supprimuntur mala, quae in recenti emergunt, quam quae longo peccandi usu invaluerunt: nihil in principio negligendum est

in malis, ne dilatione poenæ excre-
scant; & justitiæ mora invalescant;
unde licentiæ malum melius in
privatis amputa, antequam flagiti-
a publicum sibi nomen nanciscan-
tur. Postquam solidaveris justitiam,
& cum ea auctoritatem publicam;
florem Militiæ elige & conser-
va, & conservatum exerce. Et ne
otio torpescant, satius bellum inve-
nias, quod tibi proffit, quam ignavam
pacem habeas, quæ sibi oblit. Nul-
lum enim magnum Imperium diu si-
ne bello stare potest, & Pax magno-
rum Regnorum nil aliud est, nisi com-
mutatio incommodi belli, in commo-
dius; vel dispendiosi, in utilius. Quia
nec Virtus sine Adversario nec sum-
ma potestas sine armis, nec arma sine
exercitio, nec exercitium sine bello,
ullatenus subsistere possunt. Ita mi-
seri sunt qui bello, quam illi, qui in-
vidia carent.

VII. VAN. *Finaliter cuncta ne-
gotia Reipublicae ad Senatum*

158 *De Statu Reg. Tempore Pacis*
referam, quia sic minus invidiae
habebo, & plus sociorum ad
laborem.

VER. Specificissimum propo-
situm imperfecte concludendi, ut ni-
hil eorum fiat, quae consuleris. Ti-
berius, maximis erat destructor
Consilii cuncta ad Senatum referen-
do. Promptissimus Consilii est mo-
dus, necessaria cito facere, iusta non
differre; & quae lex iussit, continuo
exequi; ipsum Consilium inconsul-
tissimum est, quod necessariam dif-
fert actionem. Quae referenda sunt
ad Senatum, illa sic distingue: ni-
mirum; quod alia sunt referenda Se-
natui, alia referenda, ad Senatum.
Quae utilitatem publicam spectant;
prius facias, quam referas; quae tuam,
prius referas, quam facias. Cetera
Consiliorum fortuita & vana sunt,
quae ex sorte ingenii, & ipsa rerum
vicissitudine mutantur.

